

CEZA HUKUKU GENEL HÜKÜMLER

2/A

2016 – 2017

BİRİNCİ DÖNEM ÖZETİ

HAZIRLAYAN: TURGAY MARAL

CEZA HUKUKUNUN AMACI, NİTELİĞİ, TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Hukuka neden ihtiyaç duyarız?

İnsanlar toplum halinde yaşarlar. Bu düzeni koruyabilmek için belli bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Sosyal kontrol mekanizmaları (din, ahlak, vicdan, örf ve adet vb) yeterli olmadığı zaman bir yaptırıma ihtiyaç duyulur. Burada hukuk devreye girer. Hukukun diğer mekanizmalardan farkı kuralları bir gücün koyması ve kuralların yaptırıma bağlanmış olmasıdır.

- Diğer kurallardan farklı olarak hukukta zorlama vardır.
- Ceza hukukunun temel farkı yaptırımlarının ağır olmasıdır.
- Hukuk adilse, eşitlikçi ise toplumsal düzeni sağlar. Hukuk toplumsal düzeni koruma aracıdır, toplumsal düzeni bozma aracı değildir. Keyfi cezaların uygulandığı yerde baskıcı-totaliter bir hukuk düzeni vardır.
- Sosyal kontrol mekanizmaları düzeni sağlamada yeterli değildir, müeyyideleri yoktur. Ceza hukukunun diğer hukuk dallarından farkı kuralları ihlal edildiğinde uygulanan müeyyidenin ceza veya güvenlik tedbiri olmasıdır.

Hangi eylemler suç niteliği taşır?

Hangi eylemlerin suç sayılacağı kanun koyucu tarafından kararlaştırılır. Kanun koyucunun tercihidir. Bir fiile suç vasfını vermek nispi bir faaliyettir. Kanun koyucunun toplumdan etkilenmesinin bir sonucudur. Suç sayılan eylemler zamana ve mekâna göre değişebiliyor. Bu konuda kanun koyucunun hangi ölçütlere dikkat ettiği kanun koyucunun siyasi görüşüyle, ahlakla vb. ilişkilidir.

Suç ve ceza koyma; kesin ölçütlere dayanmayan, zamana ve yere göre değişen, ahlaktan, politikadan etkilenen nispi bir olaydır.

Cezanın amacı nedir?

- Önleme (caydırma),
- Ödetme (kefalet),
- Islah etme

Ceza Hukukunun temel yaptırımları

- ** Ceza
- ** Güvenlik tedbirleri (amaç sosyal tehlikeliliği önlemek)

Kanun koyucunun bir olayı suç sayarken, ceza verirken veya yargılama yaparken temel ölçütler:

- Kanunilik ilkesi
- Ölçülülük
- Masumiyet karinesi
- Kanun önünde eşitlik ilkesi
- Suçun ve cezanın şahsiliği ilkesi
- Kusur sorumluluğu
- Kanunların açık ve belirgin olması
- İnsanilik ilkesi

Devletin vatandaşı cezalandırması görev midir hak mıdır?

Hakkın kullanımı takdire bırakılmıştır, vazgeçebilirsiniz. Görev ise yükümlülüktür. Buna göre cezalandırma hak değil, bir görevdir. Cezalandırma devletin tekelindedir.

Ceza: Bir ceza normunun ihlal edilmesi durumunda kişiye uygulanan acı, ızdıraptır. Suç sayılan eylemin gerçekleştirilmesi durumunda uygulanan müeyyidedir.

Ceza normu = Yasak (öldürme, çalma vb) + **emir** (ihbar et, müdahale et vb)

Kanun bazen **yap** bazen de **yapma** diye söyler. Devlet her hoş gitmeyen olaya müdahale etmez, ceza vermez. Bazı şeyleri (ensest vb) insanların tercihine bırakır. Ceza en son başvurulacak müeyyidedir. Ceza hem uygulayan hem de uygulanan açısından çok ağır bir yaptırımdır.

Suç: Hukuk düzeni tarafından ceza ve güvenlik tedbirleri yaptırımına bağlanmış kanuni tiptir, eylemdir.

Ceza hukukunun ilgilendiği suçlar

- UA toplumları** etkileyen suçlar (soykırım, insan kaçaklığı vb)
- Kişilere karşı** işlenen suçlar (öldürme, yaralama vb)
- Topluma karşı** işlenen suçlar (çevre kirliliği vb)
- Mille ve devlete karşı** işlenen suçlar (zimmet, rüşvet vb)

Ceza Kanunu İki kitaptan oluşur. **Türk Ceza Kanunu** 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girmiştir.

- **Maddi ceza hukuku: Ceza Genel Hükümler** (1 – 75. mad): Bütün suç ve cezalar için geçerli ilkeler
Ceza Özel Hükümler (76 – 343. mad): Her suç tipi ayrı ayrı incelenir.
- **Şekli ceza hukuku: Ceza Muhakemesi**: Yargılama usulüne yöneliktir.

Modern ceza hukukunda üç temel sorun

1. **Fiile ilişkin sorun**: Hangi eylemler hukuka aykırı sayılacak ve bu aykırı fiillerden hangileri suç sayılacak? Kişileri eylemlerinden dolayı cezalandırmayıp düşünceleri, aidiyetleri yüzünden cezalandırırsak kişiyi varoluş sebebiyle cezalandırmış oluruz. Bu baskıcı bir ceza hukuku anlayışıdır. Modern ceza hukuku eylemden vazgeçemez. **Ceza hukukunun kanuniliği ilkesi** ile ilgilidir. Bu sorun politik ve ideolojik esaslarla, devletin biçimiyle yakından ilgilidir.
2. **Faile ilişkin sorun**: Failin kişiliğinin dikkate alınması ceza hukukunu insani açıdan daha da geliştirir. Fiil ile fail ayrılmaz bir bütündür. Hukukun diğer dallarında fiil daha önemlidir. Ceza hukukunda fail önemlidir. Bu ceza hukukunu diğer alanlardan ayıran önemli bir noktadır. Failin daha önce bir suça karışıp karışmadığı, tehlikeli bir kişi olup olmadığı, tesadüfen bir suç işleyip işlemediği önemlidir. **Ceza hukukunun insani yönünü** gösterir.
3. **Müeyyideye ilişkin sorun**: Yaptırım nasıl belirlenecek, ceza mı güvenlik tedbiri mi uygulansın? Önleyici mi, ödetici mi veya ıslah edici mi? Hangi suç için hangi müeyyide daha uygundur?

★ **BİRİNCİ SORUN: FİLE İLİŞKİN SORUN:**

12 EKİM 2016

a. **Ceza Hukukunun Politikayla İlişkisi**

- Siyasal sistem hukuk düzenini belirler. Politik hedeflerin, ideolojilerin değişmesiyle ceza hukuku da değişebilir, ama ceza hukukunun politikadan etkilenmeyen bir özü, ana damarı vardır. Her ideolojide insan öldürmek suçtur.
- Devlete karşı işlenen suçlar politikadan en fazla etkilenen suçlardır.
- Devletin yapısı, ideolojisi, özgürlüğe bakışı, yargıya hâkim olan düşünce, insan haklarını nasıl konumlandığı ceza hukukunu çok etkiler.
- Ceza hukuku THÖ'leri korumak vaadiyle ortaya çıkarken THÖ'leri ortadan kaldırmak için de araç olabilir.
- Hukuk düzeni ideolojiden bağımsız olamaz.
- Ceza hukuku politika ilişkisinin yansıması olarak üç anlayış ortaya çıkmaktadır.

1) **BASKICI CEZA HUKUKU (etnik, dinsel ayırım, siyasal tercihler)**

- Mutlakıyetçi, otoriter ve totaliter yapılarda görülür. Günümüzde kendini demokratik sayan devletler de (özellikle düşünce özgürlüğü açısından) uygulayabilir.
- Monarkın iktidarını devam ettirmek için kullanılır. Otoriteye büyük koruma sağlanmıştır.
- Her türlü muhalefeti baskı altına alır, her türlü eleştiri suçtur. Devletin belli doğruları dışında düşünme ve düşünce açıklama suçtur. Hoşa gitmeyen her şey suç sayılabilir.
- Suçlar çok ayrıntılı, kazuistiktir. Suç tanımları belli değildir.
- Kanunlarda belirlilik ve güvenlik ilkeleri olmadığı için yargıç suç yaratabilir, kıyasa başvurabilir.
- Aşırı bir kutsallık var, devlet kutsaldır ve kutsallık eleştiri kabul etmez anlayışı vardır.
- Sistemden yana olan düşünceler cezalandırılmaz.
- Farklı ve yeni olan güvenlik açısından tehlikeli görülerek bastırılır.
- Hep bir düşman vardır, baskıcı ceza hukuku düşmanımız var denilerek meşrulaştırılır.
- Yargı bağımsız değildir. Muhalefeti tasfiye için kullanılır. Yargıç memur konumundadır.

İç bağımsızlık: Yargıcın diğer yargıçlardan etkilenmemesidir.

Dış bağımsızlık: Yargının yasama ve yürütme karşısında bağımsız olmasıdır.

- En büyük sorun, yargının siyasallaştırılmasıdır. Siyasallaşmış yargıdaki yargılamalar bir tiyatrodur. Yargılamalar resmi ideolojinin propagandasını yapmak için kullanılır.

Yargının siyasallaştırılması (siyasal yargı): Yargının mevcut egemenlik ilişkilerini pekiştirmek ve belli bir yönde değiştirmek amacıyla devreye sokulmasıdır.

2) AYRILIKÇI CEZA HUKUKU (sınıfsal ayırım, ekonomik sınıflar)

- Sosyal sınıflar arasındaki hukuki ve fiili ayrıcalıklara göre biçimlenir.
- Ekonomik yönden güçlü olanın çıkarını korumaya yaramıştır. Eşit olmayanlar arasında eşitliği sağlama işlevi yoktur. Eşitler arasındaki eşitliği korur.
- Sınıflar arasındaki derin ayrıcalıkları daha da perçinlemeye yöneliktir.
- **Sosyal suç** kavramı ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfına, anarşistlere, sosyalistlere ve komünistlere karşı üretim araçlarını elinde bulunduranların korunması amaçlanmıştır.
- Tehlikeli sınıflar sistem dışı edilmeye çalışıldı. Zayıf olan güçlünün insafına terk edilmiştir.
- Ayrıcalıklı ceza hukuku ile baskıcı ceza hukukunun yolları bir noktada kesişir. Ayrıcalık sahiplerinin konumlarını korumak için ceza hukuku baskıcı bir karaktere bürünür.

3) ÖZGÜRLÜKÇÜ CEZA HUKUKU

- Hukuk yasaklar ile özgürlükler arasında bir denge kuralmalıdır. Bu denge ne devlet ne de birey açısından bozulmamalıdır.
- Özgürlükçü ceza hukukunda **suç politikasının ilkeleri**:

a) Kanunilik ilkesi	d) Kusur sorumluluğu
b) Hukuk devleti	e) Masumiyet karinesi
c) İnsanilik ilkesi	f) Şüpheden sanık yararlanır ilkesi
- Devlet kutsal değildir, resmi ideoloji yoktur, her kurum, kişi eleştirilir.
- Farklılıklar korunmaktadır, düşünce suçuna bu sistemde yer yoktur.
- Siyasal süreçten kimse dışlanmaz.
- Suç ile suç olmayan sınırı, hoşa gidenle hoşa gitmeyen arasındaki sınır değildir.
- Bu anlayış, ceza kanunlarını sadece yasaklar koyan kurallar bütünü olarak algılamaz.
- Kişileri sadece kişilerden gelen saldırılara karşı değil, devletten gelen saldırıya karşı da korur.
- Toplumsal düzenin korunmasının yanında bireyin ve toplumun gelişmesini de sağlar, çoğulculuk söz konusudur.

b. Ceza Hukukunun Ahlakla İlişkisi

- Bir toplumun ahlaki görüşleri, o toplumun ceza hukukunu etkilemektedir.
- Politika siyasal yapıyla, ahlak ise toplumsal yapıyla ilgilidir.
- Hukuk ahlaka tamamen sırtını dönemez, bir ülkedeki temel ahlaki kuralları dikkate almayan ceza hukuku meşruluğunu kaybeder. Ama tersini de yapamaz. Sadece ahlaki koruma işlevi görürse baskıcı ceza hukukuna gider.
- Ahlaksız olmak suçlu olmak değildir, suçlu olmak da ahlaksız olmak değildir.
- Hukuk ve ahlak ayrı alanlardır, ama kesiştikleri noktalar da vardır. Bu kesişen noktalar toplumlara göre değişir.
- Bazı suçlar (öldürmek, hırsızlık) hem hukuka hem de ahlaka aykırıdır. Bazı suçlar (düşünce suçu, ifade özgürlüğü) hukuka aykırıdır, ama ahlaka aykırı değildir. Bazı eylemler (zina) de suç değildir, ama ahlaka aykırıdır. Sonuç olarak, son kararı kanun koyucu verir.

★ İKİNCİ SORUN: FAİLE İLİŞKİN SORUN:

Failin özgür bir iradeye sahip olup olmaması sorunudur.

- a. **Manevi Sorumluluk Ceza Hukuku:** İnsan iradesi özgürdür, yaptığıının karşılığını görmelidir. = **ceza**
- b. **Sosyal Tehlikelilik C.H.:** İnsan iradesi özgür değildir. Failin tehlikeliliğini esas alıyor. = **güvenlik tedbiri**
- c. **Karma Görüş:** İrade özgürse ceza, değilse güvenlik tedbiri uygulansın. = **ceza ve güvenlik tedbiri**

Modern sistemler karma görüşü benimsemektedir.

★ **ÜÇÜNCÜ SORUN: MÜEYYİDEYE İLİŞKİN SORUN:**

- Klasik Ceza Sistemi:** Manevi sorumluluk anlayışını kabul ediyor, suç işleyenin iradesi özgürdür. O nedenle ceza verilir. Suç bir kötülüktür, ceza da bu kötülüğün karşılığıdır.
- Pozitivist Ceza Sistemi:** Müeyyide eğitici ve ıslah edicidir. Amaç suç işleyeni tekrar topluma kazandırmaktır.
- İkili / Çift Peronlu Ceza Sistemi:** Modern ceza hukukunun başvurduğu sistemdir. Hem klasik, hem de pozitivist ceza sisteminin verilerinden yararlanır.

Asıl Ceza Hukuku: 5237 sayılı TCK'da ifadesini bulan hukuktur.

Tamamlayıcı Ceza Hukuku: Diğer normlardır. Terörle Mücadele Kanunu, Kabahatler Kanunu, Basın Kanunu, Polisin Vazife ve Salahiyetleri Kanunu, Aile İç Şiddete İlişkin Kanun, Çocuk Koruma Kanunu, Sporda Şiddetin Önlenmesine İlişkin Kanun

Müşterek ceza hukuku: O toplumda yaşayan herkes için geçerli olan hukuktur.

Özel ceza hukuku: Belli bir gruba uygulanan hukuktur. Askeri Ceza Kanunu

CEZA HUKUKUNUN DİĞER KAMU HUKUKU DALLARIYLA İLİŞKİSİ

Ceza Hukuku neden kamu hukukunun bir dalıdır? Ceza hukuku birey ve toplum arasındaki ilişkileri düzenler. Her suç, topluma da zarar verir. Devlet de toplumun maruz kaldığı zarar nedeniyle her suçun dolaylı olarak mağduru. Devlet belli bir davranış yükümlülüğü getiriyor ve kurallar ihlal edilirse devlet vatandaşla karşı karşıya kalıyor. Özel hukukta eşitler arası ilişki vardır, ceza hukukunda bu yoktur.

Anayasa Hukuku – Ceza Hukuku İlişkisi

- ✓ Ceza hukukunun genel çizgisini anayasa çizer. Devlet – birey arasındaki ilişki, anayasanın özgürlüğe bakışı doğrudan ceza hukuku kurallarına yansır.
- ✓ Kanunilik ilkesi, masumiyet karinesi, suç ve cezaların şahsiliği ilkesi, yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığı, yüce divan, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı, mahkemelerin kuruluşu gibi düzenlemeler anayasadaki ceza kanunlarını doğrudan ilgilendiren düzenlemelerdir.

Devletler Umumi Hukuku – Ceza Hukuku İlişkisi

AY mad. 90/5: Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.....

- ✓ Uluslararası topluluklara karşı işlenen bir suç (insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, soykırım, göçmen ticareti, silah kaçakçılığı) söz konusu olduğunda milletlerarası kamu hukuku ile ceza hukuku yan yana gelir.
- ✓ Özellikle yorum konusunda sözleşmelerden faydalanılabilir. Örneğin mahkeme (Manisa davası) işkencenin tanımını yaparken uluslar arası andlaşmadan faydalanmıştır.
- ✓ Bir ülkenin vatandaşının başka bir ülkede suç işlemesi sonucunda hangi devletin ceza hukuku uygulanacağı, milletlerarası hukukun ceza hukukuna doğrudan etkisidir. Suçluların iadesi kurumu burada çok önemlidir.

İdare Hukuku – Ceza Hukuku İlişkisi

- ✓ Kabahatler daha önce Ceza hukukundaydı, İdare hukukuna geçmiştir.
- ✓ İdari yaptırımlardan ceza hukukunu ilgilendiren disiplin cezalarıdır. Disiplin cezalarını gerektiren fiillerden bir kısmı aynı zamanda ceza hukuku açısından suçtur.
- ✓ Maliye cezaları açısından vergi kaçakçılığı mali suçtur.
- ✓ Polis cezaları bir suç işlenmeden önce önleyici nitelikli cezalardır.

Ceza Muhakemesi Hukuku – Ceza Hukuku İlişkisi

- ✓ Ceza hukuku suçları ve yaptırımları ortaya koyarken; Ceza Muhakemesi hukuku suç şüphesinden suç kesinleşip yaptırım uygulanana kadar geçen süreçte nasıl bir yol izleneceğini ortaya koyar.
- ✓ Ceza hukukuna hâkim olan ilkeler ile Ceza Muhakemesi hukukuna hâkim olan ilkeler birbirinden farklıdır.
- ✓ Bazı düzenlemeler (şikâyet kurumu, genel af) Ceza Muhakemesine ait olduğu halde Ceza kanununda yer alabilmektedir.
- ✓ Bir suçun oluşma koşullarına, müeyyidenin niteliğine, türüne, şiddetine veya fail ile mağduru belirlemeye ilişkin bir kural **ceza hukuku kuralıdır**. Bir suçun varlığı kabul edildikten sonra takip işlemlerini

yapabilmek, muhakemeyi yürütebilmek için kabul edilmiş bir kural **ceza muhakemesi hukuku** kuralıdır. **İki yönden bir normun;** ceza veya ceza muhakemesi normu olması önemlidir.

- a. **Normun uygulanması bakımından:** Ceza Muhakemesi hukukunda **derhal uygulama ilkesi** geçerlidir. Bir yasa değişikliği ya da yeni bir yasa konulduğunda failin lehine olsun veya olmasın derhal uygulanır. Ceza hukukunda ise, **yürürlüğe girdikten sonra işlenen suçlara** uygulanır. İstisnası, lehe bir düzenleme olursa bu kanun geçmişe yürür.
- b. **Kıyas yasağı:** Ceza hukukunda **kıyas yasaktır**, yorum serbesttir. Ceza Muhakemesi hukukunda ise, belli durumlarda **kıyas mümkündür**. Temel Hak ve Özgürlükleri etkileyen durumlarda kıyas olmaz.

CEZA HUKUKUNA YARDIMCI DİSİPLİNLER

Suç Antropolojisi: Suçluların bireysel özelliklerini (organik ve biyolojik) inceleyen bilim dalıdır.

Suç Sosyolojisi: Suçun sosyal nedenleri araştırır.

Suç Psikolojisi: Suçluların psikolojik yapılarını inceler.

Kriminoloji: Suçun nedenlerini inceleyen bilim dalıdır.

Adalet Psikolojisi: Bu faaliyete katılan görevli veya sanık herkesin psikolojisini inceler.

Kriminalistik: Suç delillerinin elde edilmesiyle ilgilidir.

Adli Tıp: Suçluların ortaya çıkarılması, delillerin analizi ve karşılaştırılması, kimlik tespiti, cinsiyet tespiti, kusurun araştırılması açısından önemli bir kurumdur.

CEZA NORMUNUN ÖZELLİKLERİ

- **Emredici niteliktedir.** Bağlayıcı nitelikte emir verir veya yasak koyar.
- **Değerlendiricidir.** Kanun koyucu bir normu koyarken bir değerlendirme yapar.
- **Devlet (TBMM) tarafından koyulur.**
- **İki unsurdan (kural ve yaptırım) oluşur.**

CEZA NORMUNUN TÜRLERİ

- a. **Eksik Ceza Normu:** Kural ve müeyyide aynı normda yer almaz. Kural yazılır ve kanunun şuradaki normundaki müeyyide buraya uygulanır, der.
- b. **Gerçek Ceza Normu:** Kural ve müeyyide aynı normda yer alır.
- c. **Açık Ceza Normu:** Müeyyide açık bir şekilde öngörülür, ancak henüz kural yoktur. Çerçeve niteliğinde bir kural vardır, ancak daha sonra yapılacak bir idari işlemle somutlaştırılacaktır. Emrin netleştirilmesi gelecekte yapılacak bir işleme bırakılmaktadır.

Henüz neyin yasak olduğunu bilmemek kanunilik ilkesi açısından eleştirilen bir durumdur. TCK mad. 297/2 (infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak) açık bir ceza normuydu, AYM iptal etti.

Örnekler:

- ✓ DGM kaldırılıyor ve DGM'de görülen davalarda adaletsizlikler olduğu gerekçesiyle bu davaların tekrar özel mahkemelerde görülmesi isteniyor. Böyle bir norm uygulanabilir mi?
Cevap: Bu **Ceza Muhakemesi normudur**. Derhal uygulama ilkesi geçerlidir. Burada yargılama bitmiş, kesin hüküm verilmiştir. Derhal uygulanabilirlik ilkesi kesinleşmiş hükümler bakımından geçerli değildir. Bu ilke yargılama devam ederken uygulanabilir.
- ✓ Şikâyet süresi 6 aydan 5 aya düşürülmüştür. Ali, 4 ay geçtiği halde şikâyetle bulunmamıştır. 5 aylık süre uygulanabilir mi?
Cevap: Şikâyet işlemi bir **Ceza Muhakemesi normudur**. Derhal uygulanabilirlik ilkesi geçerlidir, çünkü süre hala bitmemiştir. 5 aylık süre uygulanacaktır. Bu bir ceza normu olsaydı failin lehine değildir, geriye yürümeyecektir.
- ✓ Ortaçağ Avrupa'sında şeref sebebiyle işlenen cinayetlerin failleri olan asiller ya cezalandırılmıyor ya da olaylar kapatılıyordu. Buna karşılık alt sınıfta olan kişilerin işlediği suçlarda ise cezalandırma daha tedbirli oluyordu. **Cevap:** **Ayrılıkçı ceza hukukudur. Özellikleri:**
- ✓ Her tebaasını bir düşman gibi gören ve güya umurun selameti için her vatandaşın huzurunu kaçıran bir hükümdar ve onun hükümeti ne acınacak durumdadır. **Cevap:** **Baskıcı ceza hukukudur. Özellikleri:**
- ✓ Devlet gibi düşünmeme, düzeni sorgulama, düşünce özgürlüğünü kabul eden anlayış. **Cevap:** **Özgürlükçü ceza hukuku**
- ✓ Kanunu şehirli yapar, şehirli hâkimler uygular, şehirli avukatlar izah eder. Böyle olunca köylü hakkını nasıl elde edebilir?
Cevap: **Ayrılıkçı ceza hukukudur (sınıf farklılığı). Özellikleri:**

CEZA HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

26 EKİM 2016

Tarihsel olarak eski çağlarda olmak, daha kötü ceza hukukuna sahip olmak anlamına gelmiyor. Hammurabi Kanunları MÖ 2100 yapılmıştır, ama o seviyeye Ortaçağ'da Germen hukuku ancak ulaşabilmiştir. Ceza hukuku toplumların kültür tarihleriyle çok yakından ilgilidir.

★ İLKEL CEZA HUKUKU

- Bu dönemde henüz **devlet yoktur**.
- Suç, **günah** olarak değerlendiriliyordu, **Tanrıya karşı işlenmiş** kabul ediliyordu.
- Cezalar kanuni değildi, **suçlar ve cezalar keyfi** nitelikteydi.
- **Cezalar cismani**, bedensel nitelikteydi. Ölüm, sürgün, dayak şeklinde cezalar vardı. En ağır ceza sürgündü. Hürriyeti bağlayıcı cezalar yoktu.
- İki kabile arasındaki uyuşmazlıklarda **üçüncü kabilenin reisi hakem** oluyordu, ama her zaman mümkün olmuyordu. Bu nedenle **çeşitli kurumlar** ortaya çıktı.

ÖÇ KURUMU

Cezai sorumluluk **kolektifti**. Zarar gören kişi diğer topluluktan herhangi bir kişiden öç alabiliyordu. Kusura dayanmayan sorumluluk vardı.

KISAS KURUMU

Cezai sorumluluk kolektiflikten çıkıp bireysel hale geldi.

UYUŞMA/UZLAŞMA KURUMU

Topluluklar arasındaki savaşı önlemek için getirilen bir kurumdur. Bir suçun ne kadar mal ve para edeceğine merkezi otorite karar veriyordu. Günümüzde kan parasına benziyor.

- Devletin ortaya çıkmasıyla ceza hukuku farklı bir boyut kazandı. Devlet, şiddet tekeli ele geçirdi. İlk başta öç, kisas, uzlaşma kurumlarını uyguladı.
- Roma hukukunun müşterek hukuk olarak ortaya çıkması ile birlikte suç sosyal bir kurum olmaktan çıkıp hukuki bir kurum haline geldi.

Mağdur: Suçtan direkt etkilenen, hakkı ihlal edilen; **Zarar gören:** Suçtan dolaylı olarak etkilenen kişi

SÖZLEŞMECİLER (J.J.Rousseau) **Toplumsal sözleşme**

Devletin cezalandırma hakkı ya da yetkisinin aslında topluma ait bir hak, yetki olduğunu ancak toplumun bir sözleşme ile bunu devlete devrettiğini söylüyor. Ceza toplumsal sözleşmeyi ihlal etmenin bir sonucudur.

FAYDACILAR (Beccaria - Bentham) **Toplumsal yarar**

Beccaria modern ceza hukukunun temelini atmıştır. Cezanın öce dayanması gereksiz ve acımasızdır. Ceza ödetme amacıyla değil, önleme aracı olmalıdır. Ceza yararlı olmalıdır. Kanunilik ilkesi önemlidir. Suç ve cezalar bir yerde yazmalıdır. Adil ve herkes için eşit olmalıdır.

ADALETÇİLER (Kant) **Mutlak adalet**

Kant, mutlak adaleti savunuyor. Hangi koşulda olursa olsun cezanın mutlaka verilmesi gerekir. Geminin üç dakika içinde batacağını bilseniz bile suçlunun cezası (idam) uygulanmalıdır.

UZLAŞMACILAR (Lucas - Rossi - Carrara) **Klasik Okul; Toplumsal yarar + Mutlak adalet**

Faydacılar ve adaletçilerin görüşlerini birleştirmişlerdir. Klasik Okul adı verilmiştir.

★ KLASİK CEZA HUKUKU (Bentham - Beccaria)

- Ceza verme hakkının ya da yetkisinin esası **mutlak adalet** ve **toplumsal yarardır**.
- Ceza bir suçun işlenmesi **önleme özelliğini** taşır.
- Suçlu **kefareti ödeyerek ruhsal açıdan rahatlar**, toplumsal vicdan da rahatlar.
- Suçlunun **kusurlu olması** gerekir.
- **Manevi sorumluluk anlayışını** kabul eder. Kişi **özgür iradesi** ile suç işler.
- Özgür **iradesi olmayanlara, kusuru olmayanlara, küçükler ve akıl hastalarına** ceza verilemez.
- Deneyime dayanan **tümdengelim** metodunu kullanır.
- **Suç soyut** bir olay, **suçlu da soyut** bir varlıktır.
- Adil yargılama, suç/cezanın kanuniliği, dürüst şahitlik, cezanın belirli olması ilkeleri günümüze etkileridir.
- **İnsana verilen değer** arttı, cezaların şiddeti hafifledi.

Günümüz ceza hukukuna katkıları:

-- Hukukun mantığa ve insan haklarına dayanması,	-- Cezaların adil, eşit ve insancıl olması
-- Yargılamanın adil yürütülmesi	-- Cezaların süresinin belli olması
-- Cezanın suça uygun/orantılı olması	-- İşkencenin ve ölüm cezasının reddi

BENTHAM

- Ceza karşılığında verilen **acı**, failin aldığı **hazdan** daha **fazla ya da eşit** olmalıdır. Hazdan daha az olan bir cezanın önleyici ve kefareti gibi bir etkisi yoktur.
- **Ölüm cezasına karşıdır.**

BECCARIA

- **Deliller hukuka uygun** bir şekilde elde edilmelidir, işkenceden yararlanmadan elde edilmelidir.
- Cezalar eşit, adil olmalıdır. **Adil yargılama** prensibini vurgulamıştır. Yargılama hızlı olmalıdır.
- Bireyler **kanun önünde eşit** olmalıdır.
- **Yargıçlar hukukun uygulayıcısı** olmalı, takdir yetkilerini keyfi kullanmamalıdır.
- Suç ve ceza **keyfi olmamalıdır.**
- Mahkûm olmamış kişilerin **tutuklanmasına karşıdır.**

★ POZİTİVİST CEZA HUKUKU (Lombroso)

LOMBROSO

- Kriminolojinin kurucusudur. İnsanların **suçlu olarak doğduğunu** savunuyor.
- Suçlarda **kafatasının yapısının** önemli olduğunu vurguluyor. (**frenoloji**)
- **Stigmatlardan** söz ediyor. Kişi, stigmatlardan belli bir miktarda taşıyorsa suçludur, diyor.
Stigmatlar: İri alt çene, büyük göz çukuru, patlak gözler, simetrik yüz, uzun kollar, büyük ayaklar ve büyük eller, duygu ve acı hissiyatının azalması, ölümü hiçe sayma, acımasızlık, dövme
- En önemli eksiği suçluluğu sadece biyolojik nedenlere bağlamış olmasıdır. Daha sonra bu düşüncelerinden vazgeçmiştir.

Pozitivistler	Klasikler
Gözlem/deney metodunu kullanırlar.	Mantiki yorum ve tümdengelim metodunu kullanırlar.
Matematikçi, doktor, astronot olurlar.	Yazar ve filozoftur.
Sosyal sorumluluk ve sosyal savunmayı esas alıyorlar. İrade özgür değildir, kusur sorumluluğunu reddederler.	Manevi sorumluluğa , kusura dayanıyorlar.
Sosyal tehlikelilik kavramını kullandılar. Suçlu tehlikeli kişidir. Fiili incelemiştir.	Fiili incelemiştir.
Güvenlik tedbirlerini esas alıyorlar.	Cezayı esas alıyorlar.
Geleceğe bakıyorlar.	Geçmişe bakıyorlar.

Günümüz ceza hukukuna katkıları:

- **Tehlikeli hal** kavramı,
- **Güvenlik tedbiri** müeyyidesi,
- **Cezaların şahsileştirilmesi** ve
- **Suç nedenlerinin araştırılması** konularıdır.

★ TEKNİK HUKUK OKULU (Rosso)

- Klasik ve pozitivistlerin felsefe ile uğraşmasını eleştirmişlerdir. Hukukçu, hukuk ve normlarla ilgilenin.
- Ceza hukuku sosyal gerçeklerden uzaklaşmış, kavramsal bir hukuk haline gelmiştir.
- Ceza hukukunu hayattan koparmış ve dinamizmini yok etmiştir.

★ HÜMANİST HUKUK OKULU

- 1930'larda ortaya çıkmıştır. Klasik ve pozitivistler gibi felsefe ve sosyoloji ile ilgilenmişlerdir.
- Ceza hukukundan daha çok infaz hukuku ile ilgilenmişlerdir. İnfazda hümanizmi savunmuşlardır.

★ REALİST HUKUK OKULU

- Modern ceza hukukunu yaratmıştır.
- Hukukçu normla ilgilenecek, ama sosyal ilişkileri de göz ardı etmeyecektir. Normların içerdikleri amaçlar göz ardı edilmemelidir. Muhteva biçime üstündür.
- Toplumsal ilişkileri bir tarafa bırakan hukuk meşruiyetini kaybeder. **Hayat ve hukuk iç içedir.**
- Klasiklerin **manevi sorumluluk ve kusur ilkesini** kabul ederler. Öte yandan pozitivistlerin **sosyal tehlikelilik anlayışını** da göz önüne almışlardır. Manevi sorumluluk ilkesini güvenlik tedbiri ile tamamlamışlardır.

- Cezalar bir yandan kefarete niteliği ve önleme amacı taşıırken bir yandan güvenlik tedbiriyle ıslah etme amacını da taşır. Cezalarda **suçlunun kişiliği** de dikkate alınmıştır. **Cezaların şahsileştirilmesi** benimsenmiştir.
- Dört hukuk okulunun alınması gereken yönlerini almış ve harmanlamıştır. **Uzlaşmacı** özelliğe sahiptir.

Örnekler:

- ✓ Ahlak dışılık özgür iradenin ürünü değildir. Failin biyolojik ve psikolojik oluşumunun bir sonucudur. Öyleyse cezalandırmada ölçü tehlike olmalıdır. **Cevap: Pozitivistler. Özellikleri: Gözlem/deney** metodunu kullanırlar. **Sosyal sorumluluk ve sosyal savunmayı** esas alıyorlar. İrade özgür değildir, **kusur sorumluluğunu reddederler**. Sosyal tehlikelilik kavramını kullandılar. **Faili** incelemiştir. **Güvenlik tedbirlerini** esas alıyorlar. **Geleceğe** bakıyorlar. **Günümüz ceza hukukuna katkıları**; tehlikeli hal kavramı, **güvenlik tedbiri** müeyyidesi, **cezaların şahsileştirilmesi** ve **suç nedenlerinin araştırılması** konusunu gündeme getirmiştir.
- ✓ Cezai sorumluluk hangi dönemde kolektif özellik taşıyordu? Modern ceza hukukunda geçerli olan ilkeyi yazınız. **Cevap: İlkel ceza hukuku dönemidir. Modern ceza hukukunda cezai sorumluluk bireysel nitelik taşır.**
- ✓ Pozitivistler suçludan çok suçun incelenmesi gerektiğine inanıyorlardı. **Cevap: Bu önerme yanlıştır. Suçlu ile ilgilenmişlerdir.**
- ✓ Hukukçunun çalışma alanını, uygulanan normlar oluşturur. Hukukçu, hukukçu olarak kalmalı, felsefe ve psikoloji ile ilgilenmemelidir. Hangi okul tarafından eleştirilmiştir? **Cevap: Teknik hukuk** okuludur. Realist okul tarafından eleştirilmiştir. **Eleştiriler:** Hukukçu normla ilgilenecek, ama sosyal ilişkileri de göz ardı etmeyecektir. Normların içerdikleri amaçlar göz ardı edilmemelidir. Toplumsal ilişkileri bir tarafa bırakan hukuk meşruiyetini kaybeder. Hayat ve hukuk iç içedir.

CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

2 KASIM 2016

Hukuku yaratan kaynaklar ya yasama organıdır ya da nihai kaynak toplumun vicdanıdır. Bugün hukuku yaratan tek kaynak devlettir. Biçim açısından hukukun kaynakları; anayasa, kanun, tüzük, KHK, yönetmelik, UA andlaşmalardır.

Ceza hukuku açısından kaynaklar meselesi **kanunilik ilkesi** ile çok iç içedir. Kanunilik iki türdür: **Biçimsel** ve **öze ilişkin** kanunilik ilkesi vardır.

KANUNİLİK İLKESİ VE CEZA KANUNLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

1. **Biçimsel kanunilik ilkesi:** Suç kanunda yazan eylemdir dersek biçimsel kanunilik ilkesine gitmiş oluruz. Bir davranıştan önce suç olup olmadığını ve nasıl bir müeyyideye tabi olduğunu insanlar bilmelidir. Aksi halde hukuksal güvenlik söz edilemez. **Amaç;** kişi hak ve özgürlüklerini teminat altına almak, yargının keyfiliğini önlemektir. Bireysel hakları koruma adına ortaya çıkan bir ilkedir. Önemli olan kanundur.
 - Bir fiil kanunda açıkça **suç sayılıyorsa** anti sosyal olsun veya olmasın **cezalandırılır**.
 - Bir fiil kanunda **suç sayılmıyorsa** anti sosyal sayılsa bile **cezalandırılmaz**.
 - Bu ilkeye göre, **kıyas yasağı vardır**.
 - Bu ilke **yargının keyfiliğini önler**, ama yasama organının keyfiliğini önleyemez.
 - Bu ilkeye suçluların Magna Carta'sı deniliyor.
 - **TCK biçimsel kanunilik ilkesini** benimsemiştir.
 - Bu ilkeden demokratik devletler kadar **totaliter ve otoriter devletler faydalanır**.
 - Bu ilkenin dayanağı **AY mad. 38** ve **AİHS mad. 7'dir**. **AY mad. 38:** Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Faydaları: Bu ilkeye göre, kıyas yasağı vardır.
Bu ilke yargının keyfiliğini önler.

Sakıncaları: Sosyal savunmayı sağlamakta gecikebilir.
Yasal ve sosyal suçluluk arasındaki uçurum artar.
Yasama organının keyfiliğini önleyemez.
Totaliter ve otoriter devletler bir silah olarak kullanabilir.

2. **Öze ilişkin kanunilik ilkesi:** Kanunda yazmayan anti sosyal her şey suçtur dersek öze ilişkin kanunilik ilkesine gitmiş oluruz.
 - Bu ilkeye göre, **kıyas yasağı yoktur**.
 - Fiile suç olma özelliğini kanun vermez, bu özelliği veren **sosyal bakımdan tehlikeli sayılmasıdır**.
 - Bu ilkeyi **pozitivistler savunuyor**, çünkü faili, sosyal savunmayı ve sosyal tehlikeliliği esas alıyorlar.
 - **İskandinav ülkelerinde** uygulanıyor.
 - Yargıç keyfidir. Hangi eylemin suç sayılacağı ve nasıl cezalandırılacağı yargı ve yürütmenin keyfine kalmıştır. Kimse önünü göremez. Kriter fiilin anti sosyal olup olmamasıdır. **İki sonuç** çıkabilir:
 - Kanun **suç saymasa** bile fiil sosyal açıdan tehlikeli ise **cezalandırılabilir**.
 - Kanun **suç saysa** bile fiil sosyal açıdan tehlikeli değilse **cezalandırmayabilir**.
 - Yargıç bağımsızsa, devlet bireyin THÖ'lerine saygılı ve **özgürlükçü bir hukuk devleti** ise öze ilişkin kanunilik ilkesi **benimsenebilir**.

Faydaları: Yasal ve sosyal suçluluk arasındaki uçurum daralır.
Bu ilke Sosyal savunmayı sağlamakta hızlıdır.

Sakıncaları: Bu ilkeye göre, kıyas yasağı yoktur.
Yargı organı siyasallaşırsa keyfi karar verir.

Biçimsel kanunilik ilkesinin esasları:

1. **Kanunun tekelciliği ilkesi:** Ceza kanunlarının kaynakları ilgilendirir.
2. **Kanunun açık ve belirgin olması:** Ceza kanunlarının kaleme alınışı ile ilgilidir.
3. **Kanunun geriye yürümezliği ilkesi:** Ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanışı ile ilgilidir.

KANUNUN TEKELCİLİĞİ İLKESİ

- Bu ilke ceza hukukunda yazılı olmayan kaynakları benimsemez, böylece yargının keyfiliğini önüyor.
- Kanunlar dışındaki kaynakları da reddederek idarenin keyfiliğini önüyor.
- Bu ilkeye göre ceza hukukunun **kaynağı sadece anayasa ve kanunlardır**. Ceza ve güvenlik tedbirleri sadece kanunda düzenlenir. İdari işlemle ile suç ve ceza yaratılamaz.
- İdari işlemle ile suç ve ceza yaratılamaz, ancak bu durum açık ceza normlarında görülebilir. Açık ceza normlarında müeyyide çok açık biçimde öngörülür, ancak kural daha sonra idari işlemle doldurulur. **TCK mad. 195:** Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış ve bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu yerin karantina altına alınmasına dair yetkili makamlarca alınan tedbirlere uymayan kişi, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Açık ceza normuna örnektir.

- **KHK ile suç ve ceza yaratılabilir mi?** **Kural:** KHK ile suç ve cezanın yaratılamamasıdır. **İstisna:** OHAL, savaş ve sıkıyönetim dönemleridir.

- ★ AY 87, KHK çıkarma yetkisi veriyor. Mad.91, hangi alanlarda KHK çıkarılamayacağını düzenliyor.

AY mad. 87: TBMM'nin görev ve yetkileri Bakanlar Kuruluna belli konularda KHK çıkarma yetkisi vermek

AY mad. 91: TBMM, Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler KHK ile düzenlenemez.

- ★ Kanunilik ilkesini düzenleyen TCK mad. 38 temel haklar ve ödevler kısmında yer alıyor, demek ki bu alan KHK ile düzenleme yapılabilecek bir alan değildir. OHAL, savaş ve sıkıyönetim dönemlerinde bu yasak ortadan kalkar. Yani, **Olağan dönem KHK'ları ile suç ve ceza konulamaz, ama OHAL KHK ile konulabilir.**

- ★ AY mad.91 izin veriyor, ama yeterli mi? AY mad.13 ve 15'e bakalım. AY mad.13 THÖ'lerin sınırlanabileceğini düzenliyor ve AY mad.15 bir sınır koyuyor. Bu maddede belirtilen çekirdek alana dikkat etmeliyiz.

AY mad. 13: THÖ'ler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.

AY mad. 15: Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, tedbirler alınabilir. kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez;

- ★ AİHS mad. 7'nin başlığı Cezaların Yasallığı'dır. Buradan yola çıkarak cezalar sadece kanunla konulabilir diyebilir miyiz? Cezaların Yasallığını kanunla konulma olarak mı anlayacağız yoksa bir biçim olarak mı algılanmalıdır? AİHS mad. 7'deki ölçülülük ilkesine dikkat etmeliyiz.

AİHS mad. 7: suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

- **Mahkeme kararları ceza hukukunda doğrudan kaynak olabilir mi?**

Olamaz, sadece İçtihadı Birleştirme Kararları bunun istisnasıdır. Fakat bu kararların suç ve ceza yaratacağı anlamına gelmiyor. Sadece yorum konusunda bir bağlayıcı özellik taşır.

- **UA Sözleşmeler ceza hukukunda kaynak mıdır?**

AY mad. 90/5: Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. THÖ'lere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

Sözleşmelerle suç ve ceza yaratılamaz. Ancak bir normun yorumu konusunda özgürlükler lehine önemli bir değere sahiptir. Yorum konusunda sözleşmeler doğrudan yol göstericidir, bağlayıcıdır.

Sözleşmeye taraf olmak iç hukukta suç ve ceza yaratmaz, ama o devlet sözleşmeyle yükümlülükler altına girmiştir. İade ve adli yardımlaşma ile savaş hukuku konularında sözleşme hükümleri bir kanunla düzenlemeye gerek olmadan doğrudan doğruya uygulanır.

- **Yabancı hukuk kaynak olabilir mi?**

Mümkün değildir. Bir kanun o ülke sınırları içinde uygulanır. Eğer bir devletin kanunu, başka bir devletin kanununa atıf yapıyorsa ancak o zaman yabancı hukuk uygulanma imkânı bulabilir.

- **Hakkaniyet kuralları** kaynak olabilir mi?

Hiçbir kaynaklık değeri yoktur. Yargıç cezaları alt ve üst sınırları arasında uygularken dikkate alır. Ama hakkaniyet kuralları ile suç yaratamaz, mevcut suçu ortadan kaldıramaz. Yasama organı da bir kanun yaparken dikkate alabilir.

- **Örf ve âdetin ceza hukukunda kaynaklık değeri var mıdır?**

Örf ve âdet ile suç ve ceza yaratılamaz, mevcut suç ve ceza ortadan kaldırılamaz. Bazen örf ve âdet fiili olarak bir kuralın uygulanmasını engelleyebilir. Ancak hukuki olarak ortadan kaldıramaz.

Kanuna aykırı oluşan örf ve âdetin hiçbir değeri yoktur.

Ceza kanunlarının yorumunda (özellikle kanunun şeref, haysiyet, ahlaktan söz ettiği durumlarda) örf ve âdetten yararlanmak mümkündür.

Örf ve âdet aracılığıyla, sanık aleyhine olmaması ve kanunilik ilkesine aykırı olmaması şartıyla hukuka uygunluk nedenleri ve kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler doğabileceği kabul edilmektedir.

Ceza kanunları zaman zaman diğer kanunlara atıfta bulunabilir. Kendisine atıfta bulunulan kanuna kaynaklık teşkil eden örf ve âdet, ceza kanununa da dolaylı kaynaklık etmiş olur.

KANUNLARIN AÇIK VE BELİRGİN OLMASI İLKESİ

- **Kişisel özgürlüklerin güvence altına alınması** bakımından önemli bir ilkedir. Kanun koyucu yasak olan ile olmayan arasındaki sınırı çok net ortaya koymalıdır.
- **Yargıcın keyfiliğinin önüne geçer.** Hukuki kesinlik ve hukuki eşitlik sağlar.
- Kişi **ne ile suçlandığını bildiği takdirde savunma hakkını kullanabilir.**
- Kanunun **anayasaya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için neyi düzenlediği** açık olmalıdır.

Bu konu yorum konusu ile de ilgilidir. Bir kanun ne kadar açık olursa olsun, yoruma ihtiyaç vardır. Yorumcu norm yaratmaz, kıyasa varacak yorum yapamaz, normun anlamını anlamaya çalışır.

1924 anayasasında yasama yorumu vardı, artık yoktur. Yargı yorumu hangi olay için yapılmışsa sadece o olay için geçerlidir. Doktrin yorumu da bilimsel çalışmalarla uğraşanların yorumudur.

TCK mad. 305 içi doldurulabilecek kavramlar içeriyor. Temel milli yarar, bağımsızlık ne anlayacağız?

Sübjektif yorum: Kanun koyucunun iradesine bakar.

Objektif yorum: Kanunun kendisinden çıkacak anlama bakar, normu dikkate alır.

Yorumcu; tarihsel araçlardan, mukayeseli hukuktan, kanunun sistematüğinden, hazırlık çalışmalarından faydalanabilir.

TCK mad. 2 açıkça kıyası yasaklamıştır. Kıyas yasağı olmasın diyen görüşler vardır. Suç işlemek yeni yollar bulan kişiler ceza kanununun sınırları dışında kalabilmektedir. Kıyas yasağı olmazsa bu suçların cezasız kalması önlenir. Ancak giderek yargıcın keyfileşmesi sonucunu doğurur. Demokratik kurumların oturmadığı bir ülkede kıyas yasağı olmalıdır.

KANUNLARIN GERİYE YÜRÜMEZLİĞİ İLKESİ

9 KASIM 2016

Kesin kural: Bir ceza normu yürürlüğe girdikten sonra gerçekleşen olaylara uygulanır, yürürlüğe girmesinden önceki olaylara uygulanmaz.

Bir ceza normunun ardından başka bir norm geldiğinde üç olasılık vardır:

1. Yeni norm **yeni bir suç** yaratabilir. Failin aleyhine bir durumdur. **Aleyhteki kanunun geçmişe uygulanmazlığı ilkesi** geçerlidir.
2. Suç sayılan bir fiil **suç olmaktan çıkarılabilir**. Failin lehine bir durumdur. **Lehe olan kanunun geçmişe uygulanabilirliği ilkesi** geçerlidir.
3. Yeni norm müeyyideyi, zamanaşımı, şikâyet, şartlı tahliye sürelerini değiştirebilir (artırabilir, azaltabilir). Burada eski-yeni normların lehe olan hükümleri alınarak üçüncü bir norm yaratılamaz. Yargıç her iki normu ayrı ayrı uygular. Hangisi failin lehine sonuç çıkarıyorsa o normun uygulanmasına karar verir.

5252 sayılı TCK'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun mad. 9/3: Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir.

- İçtihat değişirse **lehe olan içtihat geriye yürümez**, bu sadece kanunlar için geçerlidir.
- **AYM iptal kararı geçmişe yürümez.** Suç ve ceza koyan bir normu iptal ederse **geçmişe yürür.**

- Lehe **KHK geçmişe yürümez**, sadece kanunda olur.
- İdarenin **düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz**. Düzenleyici işlemin lehe olan hükümlerini uygulamak kanunilik ilkesine aykırıdır.

CEZA KANUNLARININ TÜRLERİ

Sürekli kanun: Ne zaman yürürlükten kaldırılacağı belli olmayan kanunlardır.

Sürelî kanun: Ne zaman yürürlükten kaldırılacağı belli olan kanunlardır.

İstisnai kanun: Anormal durumlarda ihtiyaçları karşılamak için yapılan kanunlardır. OHAL Kanunu gibi. Bu kanunun yürürlükten kalkması kanun koyucunun hukuki değerlendirmesiyle değil, fiili durumun değişmesiyle olur. Yürürlükten kalkma hukuk dünyasından çıkmak değildir, ihtiyaç olunca tekrar yürürlüğe girerler.

SORU: OHAL dönemi hırsızlık suçu işlendi ve sonra OHAL kalktı. TCK tekrar devreye girdi ve TCK'da lehe bir düzenleme varsa, lehe kanun geçmişe yürür mü?

CEVAP: **TCK mad. 7/4:** Geçici veya süreli kanunların yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir.

İnfaz hukukunda kural; ister lehe ister aleyhe olsun yeni düzenlemenin **derhal uygulanmasıdır**. Derhal uygulanırılığın **istisnası:** **TCK mad. 7/3:** Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverme ve tekrarla ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır.

Suç Ne Zaman İşlenmiştir? (Hareketle neticenin arasında zaman dilimi olduğunda)

Ani suçlarda bu ayrım yani zaman farkı yoktur.

2 Nisan 2016: Adamın kafasına vurdun. (hareketin tarihi) 6 Mayıs 2016: Yeni TCK yürürlüğe girdi. 1 Eylül 2016: Adam öldü. (neticenin tarihi)	İlk görüş: Netice tarihi önemlidir. İkinci görüş: Hareket tarihi önemlidir. Karma görüş: İkisini de benimser.
Genel kabul: Hareketin yapıldığı tarihteki kanun uygulanır. İstisnai olarak netice tarihindeki kanun lehe ise sonraki kanun uygulanır.	

Normların çatışması: Bir suça birden çok kuralın uygulanabilir olmasıdır, çatışma kuralları uygulanır. İlk kural, **sonraki kanunun** uygulanmasıdır. İkinci kural, genel - özel norm çatışmasında **öncelik özel normdadır**.

TCK mad. 125 hakaret suçu genel normdur. TCK mad. 299 Cumhurbaşkanına hakaret özel normdur.

TCK mad. 220 suç işlemek amacıyla örgüt kurmak genel normdur. TCK mad. 314 silahlı örgüt kurmak özel normdur.

Örnek: Ceza kanunundaki boşluklar, İçtihadı Birleştirme Kararları ile doldurulabilir mi? **Cevap:** **Hayır**. Ceza hukukunda biçimsel kanunilik ilkesi geçerlidir ve kanunun tekelliliği söz konusudur. Bir suç yaratmak ve ceza öngörmek ancak kanunla olur.

CEZA KANUNLARININ KİŞİ BAKIMINDAN UYGULANMASI

Ceza kanunları **ülkede yaşayan herkese** uygulanırlar, suçlunun **vatandaşlığı önemli değildir**. İstisna durumunda olan kişilere ceza verilemez, ancak kurallara uyma zorunlulukları her zaman vardır.

- **UA hukuktan gelen istisnalar:** Diplomatlar ve askeri kişiler
- **İç hukuktan (AY) gelen istisnalar:** Cumhurbaşkanı ve milletvekilleri

CUMHURBAŞKANININ SORUMLULUĞU

AY mad. 105: CB'nın, anayasa ve diğer kanunlarda başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemler dışındaki bütün kararları, başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan başbakan ve ilgili bakan sorumludur.

CB re'sen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine AYM dâhil, yargı mercilerine başvurulamaz.

CB, vatana ihanetten dolayı TBMM üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının **en az dörtte üçünün** vereceği kararla suçlandırılır.

Görevi İle İlgili Suçlar Konusunda

Kural; hukuki ve cezai sorumluluğunun olmamasıdır. Vatana ihanet konusunda istisna getirilmiştir.

Vatana ihanet; TCK ve özel kanunlarda, hangi fiillerin ihanet sayıldığı konusunda açık bir tanım yoktur.

Bir fiilin vatana ihanet olup olmadığını TBMM tayin etmektedir. Bir fiilin vatana ihanet olarak nitelendirilebilmesi için **iki unsur** olmalıdır:

- **Kanunda sayılan bir suç olacak**
- **TBMM bunu vatana ihanet olarak sayacak ve gerekçe açıklayacak**

Suçlanan CB görevde ya da ayrılmış olabilir.

Vatana ihanet bir sadakat borcu ihlalidir. CB'nın sadakat borcu; ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, demokratik rejim, anayasal düzeni korumaktır.

AYM, meclisin vatana ihanet saydığı suçu, vatana ihanet saymakla bağlı değildir.

Başbakan yüce divana giderse hükümet düşer, bakan giderse bakanlığı düşer, CB ile ilgili anayasa bir şey demiyor.

Kişisel Suçlar Konusunda

Bir görüş; görev süresinin bitmesi beklenmelidir.

Başka bir görüş; mv. dokunulmazlıklarına ilişkin kural uygulanmalıdır, dokunulmazlığı kaldırılarak yargılanmalıdır.

Diğer bir görüş; dokunulmazlık kurumunu uygulayamayız, mv. ile ilgili bir kurumdur. CB seçildiğinde mv.liği düşer. CB'nın kendisine ilişkin bir düzenleme ile kıyas yapabiliriz. Vatana ihanette bir çoğunlukla suçlandırılabilir. Kişisel suçlarda da o çoğunlukla yargılanmasının yolu açılmalıdır.

MİLLETVEKİLLERİNİN SORUMLULUĞU

Yasama Sorumsuzluğu (Mutlak dokunulmazlık)

AY mad. 83/1: TBMM üyeleri, meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Temelinde parlamenter düşünce özgürlüğü vardır. Mv.'nin ifadeleri suç olsa dahi cezalandırılmaz.

Milletvekili olmayan Bakanlar Kurulu üyeleri de sorumsuzluğa ve dokunulmazlığa sahiptirler.

Yasama sorumsuzluğu kapsamına giren fiiller belirlenirken ölçüt; meclis çalışmaları, parlamenter fonksiyon olmalıdır.

Meclis çalışmaları genel kurulu, komisyonları ve siyasi parti grup toplantılarını kapsar.

Meclis dışındaki çalışmalarda açıklanan düşünce ve kullanılan sözler de meclis çalışmaları ile ilgili olmaları nedeniyle yasama sorumsuzluğu kapsamına girerler. İstisnası meclis başkanlığınca aksi bir karar alınmasıdır.

Komisyonlara gelen diğer kişiler bu kapsama girer mi? Anayasada bir açıklama yok, İngiltere girer diyor.

Gazetecinin mv.'nin sözlerini tekrarlaması halinde sorumluluğu yoktur. Mv.'nin sözünü değiştirmedikçe, ekleme yapmadıkça basın memuru sorumlu değildir, kendi yorumunu katmaması gerekir.

Oy, sözleri, düşüncelerinden dolayı sorumlu tutulamazlar, ama fiili durum (vurma, saldırı, su dökmek) buna dâhil değildir.

Mv. oy kullanmak için rüşvet almışsa, rüşvet aldığı için sorumlu olur, oy kullanmaktan sorumlu olmaz.

Hakaret ve sövmenin sorumsuzluk kapsamına girip girmemesinde ölçüt meclis çalışmalarıdır.

Yasama sorumsuzluğu hukuka aykırılığı kaldırıp fiili hukuka uygun hale getirmez. Fiil suç olmaya devam eder, ancak takip edilemez. Mv.'nin fiiline iştirak edenlerin cezai sorumlulukları vardır.

Yasama sorumsuzluğu yasama dönemiyle sınırlı değildir, süreklidir.

Karşılıklı hakarete, mv. sorumlu tutulmaz, karşıdaki kişi sorumludur, ama kişinin hakaret cezası indirilir.

Yasama Sorumsuzluğu Sonuçları:

- Mutlaktır. Ceza ve hukuk davası açılmaz.
- Hiçbir makam tarafından kaldırılamaz.
- Vazgeçilemez, feragat edilemez.
- Hâkim sorumsuzluğu her aşamada dikkate alır.
- Süreklidir. Mv.liği bittikten sonra da devam eder.
- Şahsa değil, makama tanınmış bir kurumdur.

Yasama Dokunulmazlığı (Nisbi dokunulmazlık)

AY mad. 83/2: Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen mv. meclisin kararı olmadıkça **tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz**. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanmış olması kaydıyla AY mad. 14'deki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak bu halde yetkili makama, durum hemen ve doğrudan doğruya TBMM'ne bildirmek zorundadır.

TBMM üyesi hakkında bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır, üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

TBMM'deki siyasi parti gruplarınca yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Dokunulmazlık üyelik süresince devam eder; **iki istisna** vardır: Bu iki durumda TBMM kararı gerekmez.

- Ağır cezayı gerektiren **suçüstü hali** (ağır ceza mahkemesinde yargılanan suçlar)
- Seçimden **önce soruşturmasına başlanmış olması** kaydıyla AY mad. 14'deki durumlar

Gözüaltına alınamaz, tutuklanamaz, sorguya çekilemez ve yargılanamaz. Bunlar dışındaki işlemler yapılabilir. Dava açılabilir, evinde veya arabasında arama yapılabilir, şahit olarak dinlenebilir.

Yargılama sürecinde mv.liği devam eder. Mahkum olduğunda, suç mv. seçimine engel bir suçsa (AY mad. 76) mv.liği düşer, değilse düşmez ve infaz mv.liği bittikten sonra gerçekleşir. Mv.liği yaptığı sürece zamanaşımı işlemez. AY mad. 76 dâhilinde mv. liği düşerse infaz hemen gerçekleştirilir.

Dokunulmazlığı kaldırılan üye AYM'ne başvurabilir.

Bir kimse mahkûm iken mv. seçilirse infaza son verilip, üyelik sıfatının sona ermesi beklenir.

Yasama dokunulmazlığı, YSK tarafından mv. listeleri açıklanınca başlar. Mazbatayı almak şart değildir, yemin etmeye gerek yoktur.

Mutlak değildir, geçicidir. Mv.liği süresince geçerlidir.

Yasama Dokunulmazlığı Sonuçları:

- Dokunulmazlığın kalkması ile mv.liği sona ermez, yasama çalışmalarına devam eder.
- Dokunulmazlığın kalkması ile bütün muhakeme işlemleri yapılabilir.
- Dokunulmazlık hangi nedenle kaldırılmışsa o nedenle yargılama yapılabilir.
- Ceza davasını engeller, hukuk davası açılabilir.
- Yargılama sonunda beraat ederse hiçbir işleme gerek kalmadan dokunulmazlığına sahip olur.

- Suçüstü Hali:**
1. İşlenmekte olan bir suç
 2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç
 3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç ifade eder.

<u>Yasama Sorumsuzluğu</u>	<u>Yasama Dokunulmazlığı</u>
Süresizdir. Ceza ve hukuk davası açılmaz. Kaldırılamaz.	Mv.liği süresince geçerlidir. Ceza davası açılmaz. Hukuk davası açılabilir. Kaldırılabilir.

Diplomatik Dokunulmazlık

Diplomatik dokunulmazlığa ilişkin sözleşme Viyana Sözleşmesidir.

Bu sözleşmeye göre mutlak cezai dokunulmazlık vardır. **Gözüaltına alınamaz, tutuklanamaz, sorguya çekilemez ve yargılanamaz.** Evi, arabası, eşyası aranamaz, iletişimi engellenemez, dinlenemez. Konsoloslar ve çalışanlarındaki dokunulmazlık mutlak değildir, sınırlıdır.

Bu dokunulmazlık dünyanın her yerinde geçerlidir. **Şartları:**

- Diplomat olmak gerekir.
- O ülkede diplomatik misyon çerçevesinde bulunmak gerekir. Tatile girmişse geçerli olmaz.
- Diplomatik pasaporta sahip olması gerekir.

CEZA KANUNLARININ YER BAKIMINDAN UYGULANMASI

16 KASIM 2016

TCK mad. 8/1: Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. **Fiilin** kısmen veya tamamen **Türkiye'de** işlenmesi veya **neticenin Türkiye'de** gerçekleşmesi halinde suç; Türkiye'de işlenmiş sayılır.

TCK mad. 8/2: Suç; **a.** Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında
b. Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla
c. Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla
d. Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesindeki sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Devletin egemenlik alanı ve ilkeleri

Ceza yasaları özellikle o devletin egemenlik alanında uygulanır. **TC egemenlik alanı** kara parçası, üzerindeki hava sahası ve deniz kıyısından belli bir mesafeye kadar olan uzaklıktır. TC hükümrânlığı altında olmayıp TC'nin sayılan yerler de vardır.

1. **Mülkilik ilkesi:** Yurt içinde (egemenlik alanında) işlenen suçlara ilişkindir.
2. **Şahsilik ilkesi:** Yurt dışında işlenen suçlara ilişkindir. (Faile göre veya mağdura göre şahsilik)
3. **Evrensellik ilkesi:** Dünyanın neresinde işlenirse işlensin Türk yargısının yetkisinin olmasıdır.
4. **Koruma ilkesi:** Devlete karşı yurt dışında işlenen suçlarla ilgili yargılamaya imkân sağlar.
5. **İkame yargı yetkisi:** Yurt dışında yabancıya karşı işlediği bazı suçlarda yargılama imkânı sağlar.

Suçun işlendiği yerin tespiti

TCK mad. 8/1: Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. **Fiilin** kısmen veya tamamen **Türkiye'de** işlenmesi veya **neticenin Türkiye'de** gerçekleşmesi halinde suç; Türkiye'de işlenmiş sayılır.

TCK mad. 8/2: Suç; a. Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında
b. Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla
c. Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla
d. Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesindeki sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Suçun işlendiği yerin tespiti; devletin yargılama yetkisinin olup olmaması ve işlenen suça ilişkin yargılamanın nerede yapılacağına belirlenmesi bakımından önemlidir.

- ★ **Harekete üstünlük veren teori:** Suç hareketin yapıldığı yerde işlenmiştir.
- ★ **Neticeye üstünlük veren teori:** Suç neticenin meydana geldiği yerde işlenmiştir.
- ★ **Karma teori:** Suç hareketin yapıldığı, devam ettiği ve neticenin meydana geldiği yerde işlenmiştir. TCK mad. 8/1 bu teoriyi benimsemiştir.

Örnek: Almanya'daki kişi bombalı paketle Ermenistan'da bir kişiyi öldürmek istiyor, paketi Türkiye'deki arkadaşına gönderiyor. Bu kişi paketi Ermenistan'a göndermek üzere iken yakalanıyor. Fiilin bir kısmı Türkiye'de işlendiği için suç Türkiye'de işlenmiştir.

- ✓ Hareketin yapıldığı yer ile neticenin gerçekleştiği yerin farklı olduğu **mesafe suçlarında** sorunun nasıl çözüleceği tartışmalıdır. Suriye'den atılan füze ile Urfa'da beş kişinin ölmesinde suç nerede işlenmiştir?
- ✓ **Kesintisiz/mütemadi suçlarda** temadi hareketlerin bir kısmının veya kesintinin Türkiye'de gerçekleşmesi durumunda suç Türkiye'de işlenmiş sayılacaktır.
- ✓ **Neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi olasılığında** netice Türkiye'de gerçekleştiği için suç Türkiye'de işlenmiş sayılacaktır.
- ✓ **İştirak halinde suçlarda;** icra hareketleri veya neticesi yurt dışında gerçekleşen bir suça Türkiye'den azmettiren olarak katılınması durumunda suç yurt dışında işlenmiş sayılır. Türkiye'de işlenen veya teşebbüs aşamasında kalan bir suça yurtdışından bir azmettiren katılması durumunda Türk kanunlarına göre yargılama yapılır.
- ✓ **İhmali suçlarda suç,** failin harekete geçmek zorundayken bundan kaçındığı veya sonucunun meydana geldiği yerde işlenmiş sayılır.

Kesintisiz suçlar: Suç tamamlanır ama bitmez, ihlal devam eder. (kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, silah taşıma)

Hareket suçları: Hareketin yapıldığı anda neticenin gerçekleştiği suçlardır.

Mesafe suçları: Hareketin yapıldığı yer ile neticenin gerçekleştiği yer farklıdır.

MÜLKİLİK İLKESİ

Gerçek ülke: Türkiye olan yerler (**kara – deniz – hava sahası**)

Sanal ülke: Türkiye olmayıp Türkiye sayılan yerler

Yurt içinde (egemenlik alanında) işlenen suçlara ilişkindir.

- **Türkiye'de** (Türkiye sayılan yerler dâhil) işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır.
- **Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla** açık denizde veya açık deniz üzerindeki hava sahasında suç gerçekleştiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır. Yabancı ülke karasularında suç gerçekleştiğinde yabancı ülkede işlenmiş sayılır. Araçların özel hukuk kişilerine ait olması fark etmez.
- **Türk deniz ve hava savaş araçları** dünyanın neresinde olursa olsun suç Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Personel aracın dışında suç işlerse ilgili ülkenin yargı yetkisi olur.

- **Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesindeki sabit platformlarda** veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.

ŞAHSİLİK İLKESİ

Yurt dışında işlenen suçlara ilişkindir. (Faile göre veya mağdura göre şahsilik)

Faile göre şahsilik: Yurt dışında bazı suçları işleyen failin vatandaşı olduğu devletin yargısına tabi olmasıdır. **TCK mad. 10/1:** Yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş kimse yabancı ülkede mahkûm olmuş olsa bile Türkiye'de yeniden yargılanır.

TCK mad. 11: Bir Türk, mad. 13'teki suçlar dışında aşağı sınırı 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan yabancı ülkede bir hüküm verilmemiş olması ve Türkiye'de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Aşağı sınırı 1 yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda yargılama zarar görenin veya yabancı hükümetin şikâyetine bağlıdır. Şikâyet kişinin Türkiye'ye girişinden itibaren 6 ay içinde yapılmalıdır.

Mağdura göre şahsilik: **TCK mad. 12/2:** Türk vatandaşına veya özel hukuk tüzel kişilerine, bir yabancı, mad. 13'teki suçlar dışında aşağı sınırı 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Adalet Bakanının istemine bağlıdır.

KORUMA İLKESİ

Devlete karşı yurt dışında işlenen suçlarla ilgili yargılamaya imkân sağlar.

TCK mad. 12/1: TC devletine, bir yabancı, mad. 13'teki suçlar dışında aşağı sınırı 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Adalet Bakanının istemine bağlıdır. Mağdurun devlet olması koruma ilkesi kapsamına girer.

Mağdura Göre Şahsilik İlkesi

- Aşağı sınırı 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu
- Yabancı ülkede
- **Türk vatandaşı veya özel hukuk tüzel kişileri** zararına
- Kişi Türkiye'de bulunduğu takdirde
- Adalet Bakanının istemine bağlı

Koruma İlkesi

- Aşağı sınırı 1 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu
- Yabancı ülkede
- **Türkiye'nin** zararına
- Kişi Türkiye'de bulunduğu takdirde
- Adalet Bakanının istemine bağlı

İKAME YARGI YETKİSİ

Yurt dışında yabancının yabancıya karşı işlediği bazı suçlarda yargılama imkânı sağlar.

TCK mad. 12/3: Mağdur yabancı ise, aşağıdaki koşulların varlığı halinde fail, Adalet Bakanının istemi ile yargılanır.

- a. Suçun aşağı sınırı **üç yıldan az olmayan** hapis cezasını gerektirmesi
- b. Suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya karşı devlet tarafından geri verilme isteminin kabul edilmemiş olması

EVRENSELLİK İLKESİ

Dünyanın neresinde işlenirse işlensin Türk yargısının yetkisinin olmasıdır. **Şartları:**

- Fail veya mağdurun vatandaşlığı önemli değildir.
- Suçun yabancı ülkede işlenmesi gerekir.
- İşlenen suç TCK mad. 13/1'de (a,c,d,e,f,g,h,i) sayılan suçlardan biri olmalıdır.
 - a- İkinci kitap birinci kısım altında yer alan suçlar
 - c- İşkence
 - d- Çevrenin kasten kirletilmesi
 - e- Uyuşturucu ticareti
 - f- Parada sahtecilik
 - i- Deniz/demiryolu/hava araçlarının kaçırılması
 - g- Fuhuş
 - h- İptal
- İkinci kitap birinci kısım altında yer alan suçlar: Soykırım, insanlığa karşı işlenen suçlar, insan ve göçmen kaçakçılığı
- Adalet Bakanının talebi gerekir.
- Failin Türkiye'de bulunması gerekir.

TCK mad. 13/2: Yukarıdaki suçların bir Türk vatandaşının veya özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye'de bulunması halinde, yabancı ülkede bir hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

CEZA

- ✓ Hapis + adli para cezası
- ✓ Hapis cezası

✓ **Adli para cezası**

✓ **Seçimlik ceza:** “Hapis **veya** adli para cezasına” ifadesi yani “**veya**” kelimesi varsa seçimlik cezadır.

11 ve 12. maddelerde belirtilen hallerde hapis ile adli para cezasından birinin uygulanması seçimlik sayılmışsa soruşturma veya kovuşturma açılmaz. (TCK mad. 14)

YABANCI KANUNUN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI

TCK mad. 19/1: Türkiye’nin egemenlik alanı dışında işlenen suçlar dolayısıyla Türkiye’de yargılama yapılırken, Türk kanununa göre verilecek olan ceza, suçun işlendiği ülke kanununda öngörülen cezanın üst sınırından fazla olamaz.

GERİ VERME MÜESSESESİ

TCK mad. 18 ilga edilmiştir.

Tanım: yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle hakkında adli merciler tarafından ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılan ya da mahkûmiyet kararı verilen bir yabancı, talep üzerine, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da hükmedilen cezanın infazı amacıyla talep eden devlete iade edilebilir. **Üç tür kişi** vardır:

1. **Ceza soruşturması başlatılan**
2. **Kovuşturması başlatılan**
3. **Mahkûmiyet kararı verilen**

Ağır Ceza Mahkemesi iade edilebilir kararı verirse, bu kararın yerine getirilmesi Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Başbakanın onayına bağlıdır.

6706 sayılı kanunun getirdiği diğer bir yenilik **kişinin geri vermeye rıza göstermesi** konusudur. Mahkeme kişiye rızaya dayalı geri verme usulünü kabul etmediği sorulur. Rızaya dayalı geri verme kararının yerine getirilmesi Adalet Bakanının onayına bağlıdır.

**6706 Sayılı Cezai Konularda UA Adli İşbirliği Kanununa Göre
Geri Vermenin Kabul edilmeyeceği Haller:**

- a. İadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması (**vatandaşın geri verilmezliği ilkesi**)
- b. Irk, din, etnik, bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüş nedeniyle soruşturma ve kovuşturmaya maruz bırakılacağına, işkence, kötü muamele kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması
- c. İade talebine esas teşkil eden fiilin;
 - 1) Düşünce suçu, siyasi suç olması
 - 2) Askeri suç niteliğinde olması
 - 3) Türkiye’nin, bir Türk vatandaşının veya tüzel kişinin zararına işlenmesi
 - 4) Türkiye’nin yargılama yetkisine giren bir suç olması
 - 5) Zamanaşımı veya affa uğramış olması
 - 6) Kişi hakkında Türkiye’de beraat veya mahkûmiyet kararı verilmiş olması
- d. İade talebinin, ölüm cezası veya insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza gerektiren suçlara ilişkin olması
- e. Talep edilen devlet tarafından öngörülen cezanın infaz edilmeyeceğine dair yeterli teminat verilmezse
- f. Kişi 18 yaşını doldurmamışsa, uzun zamandır Türkiye’de bulunuyorsa veya evli olması gibi kişisel halleri nedeniyle kişinin veya ailenin, fiilin ağırlığı ile orantısız şekilde mağdur edilecek olması durumunda iade kabul edilmeyebilir.

SUÇLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

23 KASIM 2016

SUÇ (Şekli Anlamda): Hukuk düzeninin kendisine müeyyide olarak ceza ya da güvenlik tedbiri uyguladığı fiillerdir. **Somut anlamda suç;** kanundaki soyut suç tanımına uygun fiildir.

Suç insan iradesinin ürünü olan bir fiildir. Haksız fiiller ile suç arasında sadece şekli, biçimsel fark vardır. Öze ilişkin bir fark yoktur. Bir eylemi suç olarak nitelendirip nitelendirmemek kanun koyucunun tercihidir.

FAİL (Aktif süje): Cezai nitelikteki hukuka aykırı fiili gerçekleştiren kişidir. Her suçun **mutlaka bir faili vardır**. Suçların büyük kısmını herkes işleyebilir. Ancak bazı suçlar (rüşvet, zimmetine para geçirme gibi) herkese mahsus değildir. Tüzel kişilere ceza yaptırımını uygulanamaz, güvenlik tedbiri uygulanabilir. Bu durumda **tüzel kişiler fail olarak kabul edilebilir**.

SUÇLAR: 1. Genel Suçlar: Herkes tarafından işlenebilir suçlardır.

2. **Mahsus (özü) Suçlar:** Belli bir hukuki (kamu görevlisi olma rüşvet, zimmet için) veya fiili (hamile olma çocuk düşürme için, evli olma birden fazla evlilik suçu için) durumda olanların işleyebildiği suçlardır.

SUÇUN HUKUKİ KONUSU: Suçun oluşabilmesi için mutlaka ihlal edilmesi gereken hukuki varlık veya menfaattir. Her suçun **mutlaka hukuki bir konusu vardır**.

Örneğin insan öldürmede yaşama hakkının, yaralamada yücut bütünlüğünün, cinsel saldırıda cinsel dokunulmazlığın, malvarlığına karşı işlenen suçta zilyetliğin ihlali vardır.

Her suç mutlaka bir değeri/menfaati ihlal eder. Suçların tasnifi, normun yorumlanması, özel ve genel suç ayırımı, zincirleme suç, tekerrür, hukuka uygunluk nedenleri açısından **hukuki konuyu belirlemek önemlidir**. Birden çok hukuki konusu olan suçlar da vardır.

TCK suçları tasnif ederken pasif süjeye göre ayırım yapar. Kanunda **mağdura göre yapılan ayrımlar:**

** UA suçlar	** Topluma karşı suçlar
** Kişilere karşı suçlar	** Devlete ve millete karşı suçlar

SUÇUN MADDİ KONUSU: Üzerinde suçun işlendiği ve kanunen dikkate alınan şey veya şahıstır.

- Ancak maddi bir varlığı olan şeyler üzerinde suç işlenebilir. Adam öldürmede maddi konu insandır. Hırsızlığın maddi konusu eşyadır.
- Tüzel kişiler, ilahi varlıklar gibi cismani olmayan varlıklar suçun maddi konusu olamazlar.
- Her suçun faili, mağduru, hukuki konusu mutlaka vardır, ama **mutlaka maddi bir konusu yoktur**. Sırf **hareket suçlarının maddi konusu yoktur**.
- Maddi konunun insan olduğu durumlarda maddi konu ile mağdur birleşebilir.

MAĞDUR (Pasif süje): Her suçun **mutlaka bir mağduru vardır**. İhlal edilen hukuki değer sahibine denir.

- Bir kişi hem fail hem de mağdur olamaz. Aktif ve pasif süje birleşemez. Örneğin intihar, suç değildir.
- Pasif süje ile maddi konu birleşebilir. Örneğin cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, öldürme, yaralama suçları
- Bazı suçların mağduru belli bir kişi olması gerekir. Örneğin CB hakaret
- Bazı durumlarda kişinin kendisine zarar vermesi suç olabilir. Örneğin kendini askerliğe elverişsiz hale getirmek için yaralamak suçunda fail kişidir, mağdur devlettir.
- Gerçek ve tüzel kişiler, aile, toplum, devlet, tüzel kişiliği olmayan insan toplulukları mağdur olabilir.

SUÇTAN ZARAR GÖREN: Mağdurdan daha geniştir. Herhangi bir suçtan dolayı menfaati zedelenen kişidir. Ceza muhakemesi hukukunda zarar görenin de bazı durumlarda şikâyet hakkı vardır.

SUÇUN UNSURLARI

- Asli (kurucu) unsur**
 - Genel kurucu unsur 1) Maddi unsur 2) Manevi unsur
 - Özel kurucu unsur
- Tali (arızı, geçici) unsur 1) Hukuka aykırılık**

Asli (kurucu) unsur: Mutlaka bulunması gereken unsurlardır.

Tali (arızı, geçici) unsur: Cezanın artması ya da azalması sonucunu doğuran unsurlardır.

Genel Kurucu unsur: Bütün suçlara özgü unsurlardır. Bir suçun oluşabilmesi için maddi (fiil) ve manevi (kusurluluk) unsurların varlığı yeterlidir.

Özel kurucu unsur: Her bir suça özelliğini veren, yapısını oluşturan, bir suçu diğer bir suçtan ayırmamıza yarayan, suça niteliğini veren unsurlardır.

MADDİ UNSUR

Dış dünyaya yansıyan fiildir. Fiil **tipik** değilse maddi unsur yoktur.

TİPİKLİK: Failin yaptığı fiilin kanundaki suç tanımına uygun olmasıdır. Tipiklik suçun kurucu unsuru değildir. Maddi unsurun olması için gerekli olan, biçimsel kanunilik ilkesinin bir gereğidir.

Tipikliği Engelleyen durumlar:

a. Sözde suç: Hukuki hataFiili hata	b. İşlenemez suç: Araçların elverişsizliğiMaddi konunun yokluğu (nisbi – mutlak yokluk)

Tipik olmak; olumlu unsurdur. Hukuka aykırı olmak; olumsuz unsurdur.

Örnek

- Kahvehanede yemeğine satranç oynamak: Olayda tipiklik oluşmamıştır, maddi unsur yoktur. Satranç bir kumar oyunu değildir. Somut eylem, soyut suç tanımına uygun değildir. Savcı, öze ilişkin kanunilik ilkesinin olduğu bir hukuk sisteminde “fiil antisosyaldır” diye dava açabilir.

Sözde suç: Kişinin fiili kanundaki bir suç tanımına uymamaktadır, kişi suç olduğunu zannetmektedir. Ortada suç yoktur. Kişi hukuki veya fiili hata yapmaktadır.

Hukuki hata: Fiilin kanunda suç olduğu bir düzenleme yoktur. Örneğin özel belgede sahtecilik tek başına suç değildir. Bu sahte belge kullanılırsa suçtur. Resmi belgede sahtecilik ise doğrudan suçtur.

Fiili hata: Kişi fiilin şartlarında hata yapmaktadır. Örneğin başkasının malı zannederek kendi malını çalması

İşlenemez suç: Suç işlemeye karar vermiş kişinin, kullandığı araçların suçu işlemeye elverişli olmaması veya işlenmek istenen suçun maddi konusunun bulunmaması nedeniyle suçun işlenememesidir. Suça teşebbüsten söz edebilmek için vasıtaların elverişli olması ve maddi konunun bulunması gerekir.

Araçların elverişsizliği: Failin kullandığı araç hiçbir biçimde sonucu doğurmaya elverişli olmayabilir. Buna mutlak elverişsizlik denir. Nispi elverişsizlikte araç seçici nedenlerden dolayı sonucu meydana getirememektedir. Nispi elverişsizlikte teşebbüsten dolayı cezalandırmak mümkündür. Elverişsizlikte aracın somut olayda elverişli olup olmadığına bakmak lazımdır. Teşebbüsün olması için elverişli araçlarla harekete başlanmış olması gerekir.

Maddi konunun yokluğu: Maddi konu yoksa suçu işleyemezsiniz, ölmüş birini öldüremezsiniz.

Maddi konunun mutlak yokluğu: Hareketin yapıldığı sırada ve öncesinde maddi konu aslında bulunmamaktadır. Öldürmek istenilen kişi zaten ölmüşse mutlak yokluktur. İşlenemez suç vardır, suça teşebbüs yoktur. Tipiklik yoktur.

Maddi konunun nispi yokluğu: Maddi konu aslında vardır, ama hareketin gerçekleştiği sırada tesadüfen orada bulunmamaktadır. Yatak odasında öldürmek istenilen kişi orada değil de mutfaktaysa nispi yokluktur. Teşebbüsten söz edilir.

★ Pozitivistler failin tehlikeliliği açısından sözde ve işlenemez suç durumunun cezalandırılmasını isterler.

HUKUKA AYKIRILIK: Failin gerçekleştirdiği fiilin hukuk düzeniyle çatışmasıdır. Bir fiilin cezalandırılması için tipiklik ve manevi unsurun yanında hukuka aykırılığın da bulunması gerekir. Suçun kurucu bir unsuru değildir, suçun özüdür. Hukuka aykırılık; hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması demektir.

Maddi unsur= Hukuka aykırılık + tipiklik

Cezalandırma = Hukuka aykırılık + tipiklik + manevi unsur

SUÇTA ZARAR: Zararlı olmayan hiçbir suç yoktur. Zarar değerinde azalma biçiminde ortaya çıkar. Bazen de sadece bir tehlike (tehlike suçları) doğar.

Maddi unsurun özellikleri:

- **(1) Hareket ve (2) Netice arasında (3) Nedensellik bağı olmalıdır.**
- Hareket iki biçimde ortaya çıkar. **İcrai hareket (yapmak)** veya **ihmali hareket (yapmamak)**
- İcrai ve ihmali hareket dışında hiç bir hareket ihtiva etmeyen bir suç olmaz.
- Fiilin tekliği ile hareketin tekliği aynı anlama gelmez.
- **Birden çok davranış tek bir hareket sayılabilir. (amaç veya hedef tek olmalı, zaman aralığı kısa olmalı)**
Olayın vahameti suç sayısını artırmaz. Bir kişiyi 30 kere bıçaklayınca da suç bir tanedir.
- Tek hareket birden çok suç meydana getirebilir. Mağdur sayısı kadar suç sayısı olur. Bir yere bomba atıldı, 100 kişi öldü. Bu durumda tek bir hareket, ama 100 tane suç vardır.

(1) HAREKET

30 KASIM 2016

Hareketin Biçimine Göre:

- ** Serbest Hareketli Suçlar
- ** Bağlı Hareketli Suçlar
- ** Seçimlik Hareketli Suçlar

Hareketin Sayısına Göre:

- ** Tek Hareketli Suçlar
- ** Birden Çok Hareketli Suçlar

Hareketin Niteliğine Göre:

- ** İcrai suçlar
- ** İhmali suçlar
- ** İhmal yoluyla icrai suçlar

Serbest Hareketli Suçlar: Önemli olan kanunda belirtilen suçun ortaya çıkmasıdır. Sonucun nasıl gerçekleştiğinin önemi yoktur.

Bağlı Hareketli Suçlar: Önemli olan kanunda belirtilen sonucun kanunda belirtilen hareketlerle ortaya çıkmasıdır. Örneğin sonuç dolandırıcılık, hareket hileli davranış; örneğin sonuç irtikap suçu, hareket nüfuzu kötüye kullanarak yarar sağlamak

Seçimlik Hareketli Suçlar: Hareketlerden biri veya bir kaçısı veya hepsi de yapılırsa tek 1 seçimlik hareketli suç oluşur. Örneğin mala zarar verme suçu: başkasının malını yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan kullanılamaz hale getiren veya kirleten Birçok hareket vardır.

Tek Hareketli Suçlar: Aynı amaca yönelik 1'den çok davranış, zaman aralığının kısa olması durumunda hareketin sayısını artırmıyor. Örneğin öldürme veya yaralama birden çok bıçak darbesi ile olmuşsa hareket tektir.

Birden Çok Hareketli Suçlar: Suçun oluşabilmesi için birden çok hareketin gerçekleşmesi gerekir. Örneğin özel belgede sahtecilik ve kullanmak (düzenlemek yetmez kullanmak gerekir)

İcrai suçlar: Sadece failin aktif bir faaliyetiyle işlenebilen suçlardır. **Yapmaktır.**

İhmali suçlar: Sadece ihmali hareketlerle işlenebilen suçlardır. **Yapmamaktır.** Örneğin ihbar yükümlülüğü

İhmal yoluyla icrai suçlar: Aslında icrai hareketle işlenebilen suçlardır. Ancak ihmal yoluyla da işlenebilir. Örneğin hemşirenin öldürmek kastıyla hastasına ilaç vermemesi, annenin öldürmek kastıyla bebeğini beslememesi

★ Bir kimseyi icrai veya ihmali hareketlerle öldürmek arasında cezanın ağırlığı bakımından fark vardır.

Örnekler

- Kasten adam öldürme suçunun yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer silah kullanmak suretiyle işlenmesi hali: Tek hareketli suçtur, seçimlik hareketli suçtur, icrai nitelikte suçtur.
- Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da mal varlığı bakımından alenen tehditte bulunma: Tek hareketli suçtur, serbest hareketli suçtur, icrai nitelikte suçtur. Netice bakımından ani suçtur, tehlike suçudur, sırf hareket suçudur.
- Bir kimsenin kurallara uygun şekilde gerekli önlemleri almaksızın mülkiyeti ve muhafazası altındaki vahşi, tehlikeli hayvanları başıboş bırakması: Ani suçtur, soyut tehlike suçudur, sırf hareket suçudur.
- Gerçekte bir özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek: İcrai hareketle işlenebilen seçimlik hareketli suçtur.
- Tutukevindin, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden tutuklu kaçması: İcrai nitelikte suçtur. Sırf hareket suçudur. Serbest hareketli suçtur. Özgü bir suçtur.

(2) NETİCE

a. **Tabiatçı (Maddi) Sonuç:** Hareketten ayrı gerçekleşen sonuçtur.

- Dış dünyada bir değişiklik ortaya çıkması gerekir.
- Dış dünyada gerçekleşen ve nedensellik bağı ile harekete bağlanan bir değişimdir/olgudur.
- Her zaman hareketten sonra (az veya çok zaman) ortaya çıkar.
- Bazı suçların maddi anlamda sonucu yoktur. Sonucu olmayan suçlar genellikle sırf hareket suçlarıdır. Örneğin firar etmek, tehdit, hakaret, düşüncüyü açıklamamanın suç sayıldığı durumlar
- Nedensellik bağı varsa hareketle sonucun arasındaki zamanın uzun olmasının önemi yoktur. **Sonucu gecikmiş suç** denir.
- Hareketin yapıldığı yer ile sonucun gerçekleştiği yer farklı ise **mesafe suçlarından** söz edilir.
- Hareketin meydana geldiği andaki kanun uygulanır. Neticenin meydana geldiği andaki kanun lehe ise, lehe olan kanun uygulanır.

b. **Normatif (Hukuki) Sonuç:** Hukuki konunun ihlal edilmesi, zarara uğratılması ya da tehlike ortaya çıkmasıdır. **Her suçun sonucu vardır.**

Maddi Sonuç	Hukuki Sonuç
✓ Doğaldır, tabi bir kurumdur	✓ Salt hukukidir.
✓ Hareketle sonuç birbirinden ayrıdır. Az da olsa zaman aralığı vardır. Sonuç hareketten sonra gerçekleşir.	✓ Sonuç, çoğu zaman hareketin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkar.
✓ Her suçta yoktur.	✓ Her suçta vardır.

Sonuca Göre Suç Tasnifi:

** **Ani suç – Mütemadi (kesintisiz) suç** (ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasında önemli)

** **Sırf hareket suçu – Neticeli suç**

** **Zarar suçu – Tehlike suçu**

Mütemadi (kesintisiz) suç: Failin hareketiyle ortaya çıkan hukuka aykırı durumun, failin iradi hareketleriyle devam etmesi halidir. Devam eden sonuç değil, hukuka aykırılıktır.

- Kesintisizliğin bittiği andaki kanun uygulanır.
- Şikâyet süresi temadinin bittiği anda başlar.
- Hukuka aykırı durum devam ederken genel af çıkarsa, af tarihinden önceki süre hesaba katılmaz, af olur
- Dava zamanaşımı temadinin bittiği anda başlar.
- Azmettirme dışındaki bütün iştirak türleri, temadi bitene kadar mümkündür.
- Temadi devam ettiği sürece meşru savunma mümkündür.

Zorunlu mütemadi suç: Hukuka aykırı durumun bir süre devam etmesi mutlaklıdır. Örneğin hürriyetten yoksun bırakma, suç işlemek için örgüt kurmak

Muhtemelen mütemadi suç: Ani hareketle yapılabilen ancak mütemadi olarak da gerçekleştirilebilen suçlardır. Örneğin yıllarca elektrik hırsızlığı yapmak

Ani suç: Hukuka aykırı durumun bir anda gerçekleşmesiyle ortaya çıkan suçlardır.

- Neticenin ortaya çıkmasıyla suç tamamlanır.
- Hukuka aykırı durumun devam etmesi gerekmez.
- Hareketin yapıldığı andaki kanun uygulanır.
- Sonucun gerçekleştiği anda dava zamanaşımı başlar.
- İştirak bir anda olup biter.
- Şikâyet süresi hareketin yapıldığı anda başlar.
- Meşru savunma hakkı saldırı anında vardır.

Sırf hareket suçu: İcrai ya da ihmali hareketle ortaya çıkan suçtur. Maddi konu aranmaz. Örneğin hakaret

Neticeli suç: Hareketten ayrı olarak dış dünyada bir neticenin arandığı suçlardır.

Zarar suçu: Hukuki varlık ya da menfaat bir zarar uğrar: Yok olur veya azalır.

Tehlike suçu: Bir zararın ortaya çıkması aranmaz. Tehlikenin varlığı yeterlidir. **Somut tehlikede**, gerçek bir zarar tehlikesi aranır. **Soyut tehlikede** hareketin yapılması yeterlidir, tehlikenin meydana gelip gelmediği araştırılmaz. Düşünce ile ilgili konularda soyut tehlike suçuna ceza kanunlarında yer verilmemelidir. Baskıcı ceza hukukuna götürür.

(3) NEDENSELLİK BAĞI

07 ARALIK 2016

Hiç kimse, kendi hareketinin doğurmadığı bir sonuçtan sorumlu olamaz. Kişi doğa olaylarının ya da başka kimselerin hareketinin sonucu olan olaylardan dolayı sorumlu tutulamaz.

Bir sonucu ortaya çıkaran tek bir sebep varsa nedensellik sorunu yoktur. Sırf hareket suçlarında nedensellik sorunu yoktur. Hareketin yapılmasıyla suç zaten tamamlanır. Nedensellik sorunu neticeli suçlar bakımından önemlidir. Çünkü bu suçlarda hareketle netice arasında zaman vardır.

Nedensellik sorunu, bir sonucu ortaya çıkaran birden çok sebebin olması durumunda ortaya çıkar. **Sorular:**

Önce **maddi** unsura bakacağız.

- Olayda bir hareket var mı?
 - O hareketten bir sonuç ortaya çıkmış mı?
 - Bir sonuç ortaya çıkmış ama hareketle sonuç arasında nedensellik bağı var mı?
- Sonra **manevi** unsura bakacağız.
- Fail bilerek ve isteyerek mi fiili yapmış?
 - Yoksa öngörmesi gereken bir şeyi öngörmeyerek özensizlik mi yapmış?

Teoriler:

1. **Şart teorisi (doğal nedensellik teorisi)**
2. **Uygun nedensellik teorisi**
3. **İnsani nedensellik teorisi**

ŞART TEORİSİ (DOĞAL NEDENSELLİK TEORİSİ)

- Almanya'da ortaya çıkmıştır.
- Nedenselliği mantıki anlamda kabul ediyor.
- **Temel argümanları:** Bir sonucun ortaya çıkması için varlığı zorunlu olan **her şart** o sonucun nedenidir. Bir sonucun ortaya çıkmasına neden olan her şart, o sonuç bakımından nedensel bir değer taşıyacaktır.
- Failin hareketi olmasaydı o sonuç meydana gelmeyecekti, denilebilirse nedensellik bağı vardır.
- Şart teorisini savunanlar bir sonucu meydana getiren her şartı o sonuç açısından nedensel olarak görürler ve her birinin cezai sorumluluğu olduğunu diğer şartlar varsa kabul ederler.
- Eleştirileri cevaplamak için şöyle söylerler: Bir kimsenin cezai yönden sorumlu tutulabilmesi için sadece nedensellik bağının varlığı yetmez. Aynı zamanda kasıtlı veya taksirli olması gerekir, yani kusurlu olması gerekir. Ama bu açıklama yanlış, çünkü bunlar manevi unsurdur. Maddi unsuru (nedensellik bağı) tespit ederken manevi unsuru kullanamayız.

UYGUN NEDENSELLİK TEORİSİ

- Doğal nedensellik teorisinin sıkıntılarını çözmek için Almanya'da ortaya çıkmıştır.
- Kişinin uygun bir hareketiyle o sonuca neden olması gerekir.
- Uygunluk neye göre belirlenir? Büyük Sayılar Kanunu'na bakarız. Ortalama, makul insana, genel hayat tecrübelerine bakarız.

- Olayların genelinde gerçekleşme ihtimali olmayan, olağan dışı, atipik sonuçlar ortaya çıktığında uygun nedensellikten söz edemeyiz.
- Bir sonucu ortaya çıkaran **her şart değil, uygun olan şart esas alınır**. Hareketin **uygun, zorunlu** ve **orantılı** olması gerekir.

İNSANİ NEDENSELLİK TEORİSİ

Egemenlik alanı ve tasarruf alanı dışında kalan olaylar, nedensel değildir.

Bilinçli ve iradi olarak müdahale etme durumumuzun olmadığı hallerde nedensellik bağı yoktur.

• Uygun nedensellik bağı ile insani nedensellik bağı arasındaki fark nedir?

- ★ İşin özünde, son noktada insani nedensellik ile uygun nedensellik anlayışı birleşir.
- ★ Atipik sonuçlardan fail sorumlu değildir. Ama fail, atipik sonucu öngörebiliyorsa, ne yapacağız. Uygun nedensellik anlayışına cezalandırılmayacaktır. İnsani nedensellik anlayışına göre ise, bazı atipik sonuçlar failin egemenlik alanı içinde olabilir. **Faile göre atipik olmayabilir**. İşte egemenlik veya tasarruf alanı içindeki atipik olaylarda insani nedensellik anlayışına göre fail sorumlu olacaktır.
- ★ Özetle kişi kendi hâkimiyet alanı içerisindeki sonuçlardan sorumludur. **İki unsur aranır:**
 - ✓ Failin **hareketi sonucun zorunlu bir şartı** olmalıdır.
 - ✓ Sonuç **failin egemenlik alanı içinde** olmalıdır.

• Netice ne zaman failin hareketine bağlanamaz?

- ★ Alışılmamış, **atipik sonuçlar** bir harekete bağlanamaz.
- ★ Büyük sayılar Kanunu'na göre ortaya çıkması çok **mümkün olmayan sonuçlar** bağlanamaz.
- ★ Genel hayat **tecrübesinin dışında kalan olaylar** failin hareketine bağlanamaz.
- ★ İnsanın **müdahale imkânının olmadığı alanlarda** ortaya çıkan sonuçlar harekete bağlanamaz.

HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ (TCK mad. 24 ve devamı)

14 ARALIK 2016

Hukuka aykırılık: Kişinin hareketi ile norm arasındaki çatışmadır. Bir fiil tipik olabilir, suç tanımıyla örtüşebilir ama cezai sorumluluk için örtüşme yeterli değildir. Fiilin hukuka aykırı olması da gerekir. Örneğin adam öldürmek tipiktir, ama meşru müdafaa ise hukuka aykırı değildir.

- Olumlu unsur; fiilin tipik olmasıdır.
- Olumsuz unsur; olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunmamasıdır.

Hukuka uygunluk nedenlerinin etkileri

a. Genel etki

Fiil eğer hukuka uygunsa bu hukuka uygunluk sadece ceza hukuku bakımından değil, hukukun bütün alanları bakımından söz konusudur. Örneğin meşru müdafaa adamı yaraladın. Hukuka aykırı değil, cezai sorumluluk yok, tazminat yükümlülüğü yok, disiplin soruşturması söz konusu olmayacaktır.

Genel etkinin **istisnası; zaruret** halidir. Hukuka aykırı değil, cezai sorumluluk yok, ama tazminat yükümlülüğü vardır.

b. Objektif etki

Olayda bir hukuka uygunluk nedeni varsa fail bilmeseydi bile bu hukuka uygunluk nedeninden faydalanır. Failin hukuka uygunluk nedeninin objektif etkisinden yararlanabilmesi için; belirli bir hak ya da menfaati koruma bilinciyle harekete geçmiş olması gerekir.

TCK mad. 24/1: Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

- Öncelikle kişiye yetki veren bir kural olmalı, kanun kime yetki veriyse o yapabilir. Örneğin arama, el koyma gibi işlemleri yetkili kişiler yapabilir.
- Bir kural bazen belli bir durumda bulunan herkese yetki vermiş olabilir. Örneğin yakalamayı herkes yapabilir. Kişiye suç işlerken rastlanması, izlenen kişinin kaçma olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması hallerinde herkes geçici yakalama yapabilir.
- Bazen bir hukuk normu belli kişilere yetki verebilir, sadece bu kişiler bu yetkiyi kullanabilir. (örneğin haciz memuru)

Kanunun verdiği yetki, kanunun öngördüğü şartlarda kullanıldığında ancak fiil hukuka uygun hale gelir. Onun dışında hukuka uygunluk yoktur. Kanun hükmünün yerine getirilmesinde hukuka uygunluk nedenlerinin **şartları**;

- **Yetki veren bir hukuk kuralının olması,**
- **Yetki veren hukuk kuralına uygun hareket edilmesidir.**

HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİ

1. Kanun hükmünün yerine getirilmesi
2. Amirin emrinin yerine getirilmesi
3. Hakkın kullanılması
4. İlgilinin rızası
5. Meşru savunma
6. Zaruret hali

Görevin yerine getirilmesi ile bağlantılı hukuka uygunluk nedenleri (ilk ikisi):

1. Kanun hükmünün yerine getirilmesi

TCK mad. 24/2: Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz. **TCK mad. 24/3:** Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur. **TCK mad. 24/4:** Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.

Yetki veren bir norm olmalıdır. Örneğin CMK mad.90, herkese yakalama yetkisi veriyor.

Şartlara uygun davranılmalıdır.

2. Amirin emrinin yerine getirilmesi

a. Emrin **biçimsel açıdan** meşru olması: Emir veren kişinin; kişi, yer, zaman, konu bakımından yetkili olmasıdır.

b. Emrin **içerik açısından** meşru olması

1) Emrin içeriği **hukuka aykırıdır ama içeriği suç değildir** (amir emirde ısrar ederse ve yazılı verirse yerine getirilir, amir sorumlu olur).

2) Emrin **içeriği suçtur** (hiçbir şekilde yerine getirilmez, yerine getirirse amir ile birlikte sorumlu olur).

Amirin emrinin yerine getirilmesini incelerken anayasa (mad. 137), DMK (mad. 11), ACK, polis Vazife ve Salahiyet Kanunu birlikte değerlendirilmelidir. **İlk şart** öncelikle **bir emir olmalıdır**. **İkinci şart** emir **bağlayıcı olmalıdır**. Emrin bağlayıcı olabilmesi için biçimsel ve içerik açısından meşru bir emir olması gerekir.

TCK mad. 24/4 emrin içeriğini kontrol etmeden derhal yerine getirmeyi emrediyor. Burada **bağlayıcı gayri meşru emirden** söz eder. Emri alan kişi biçimsel meşruluğu kontrol etmelidir. Sorumluluk emri verene aittir.

3. Hakkın kullanılması

TCK mad. 26/1: Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.

Hakkın kullanılmasının şartları: (orantılı olmalıdır)

a. Bir hakkın olması gerekir. Kişi, sübjektif bir hakka sahip olmalıdır.

b. Bu hak, kişi tarafından doğrudan doğruya kullanılabilir bir özellik taşınmalıdır (araya bir başkası girmemelidir).

c. Hakkın, idari işlem veya yasa sınırlarında kullanılması gerekir. Hak kötüye kullanılmamalıdır.

Haber verme hakkının (eleştiri hakkı, ifade ve düşünce özgürlüğü haber verme hakkının bünyesinde yer alır) hukuka uygun kullanılması için **şartlar:**

- Haber güncel ve gerçek olmalıdır.
- Haber kamuyu ilgilendirmelidir.
- Verilen haber bağlamından koparılmadan verilmiş olmalıdır, nedensellik ilişkisi olmalıdır.

4. İlgilinin rızası

21 ARALIK 2016

TCK mad. 26/2: Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.

Hak kime aitse rızayı o gösterecektir.

Şartları:

a. Kişinin öncelikle **rıza gösterme ehliyeti olmalıdır**. Ceza hukuku bakımından rıza gösterme yaşı ile medeni hukuktaki hukuki işlem ehliyeti denk değildir. Ceza hukukunda bu ehliyetin ne zaman kazanıldığı her suç tipinde ayrı ayrı incelenir.

- **12 yaşından küçükler:** Ceza ehliyeti yoktur, tedbir uygulanır.
- **12-15 yaş:** Belli ölçülerde ehliyet veriyor.
- **15-18 yaş:** Belli ölçülerde ehliyet veriyor.
- **18 yaş üzeri:** Mutlak olarak kişinin ehliyeti var.

Örneğin cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda 15-18 yaş arası cinsel ilişkiye rıza gösterebilir, suçtur ama şikâyetle bağlı suçtur.

b. Bu **rızanın açıklanması** gerekir. Rıza mutlaka fiilden önce veya fiil sırasında açıklanmalıdır. Rıza geçmişe etkili olmaz, hareketten sonra açıklanan rıza icazettir. İcazet eylemi hukuka uygun hale

getirmez. Rıza iradeyi sakatlayan nedenlerle bozulmamış olmalıdır, bu şekilde elde edilen rıza geçersizdir.

- c. Rızanın **konusunun elverişli olması** gerekir. Kişi, rızasına ilişkin konu üzerinde özgür biçimde tasarrufta bulunma yetkisine sahip değilse, açıklanan rıza hukuka uygunluk nedeni olmaz.

Kişinin rıza göstereceği hakkın üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hak olmalıdır. Beden bütünlüğü, yaşam hakkı, cinsel dokunulmazlık gibi haklarımız üzerinde mutlak tasarruf hakkımız yoktur. Mutlak tasarrufta bulunabildiğimiz haklar genellikle mal varlığına ilişkindir.

5. Meşru müdafaa

TCK mad. 25/1: Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş; gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı, o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı ceza verilmez.

Meşru savunma hakkının tabii bir hak olduğunu kabul ediyoruz.

Saldırıya ilişkin koşullar: (birinci aşama)

- a. Mevcut bir saldırı olmalıdır.
- b. Saldırı haksız olmalıdır.
- c. Saldırı bir hakka yönelmelidir. Bu şartların hepsi gerçekleşmelidir.

Savunmaya ilişkin koşullar: (ikinci aşama)

- a. Savunma zorunlu olmalıdır.
- b. Savunma ile saldırı arasında oran olmalıdır.

❖ **Mevcut bir saldırı olmalıdır.**

- Başlamış devam eden (tabanca ile ateş ediyor)
- Başlayacağı muhakkak (tabancada kurşun bitti, tekrar dolduruyor)
- Tekrarı muhakkak olmalıdır. (tabancayı bize doğrulttu)

Mevcut saldırının olması; haksız tahrikle meşru müdafaa arasındaki en önemli çizgidir. Saldırı bitmişse, artık meşru müdafaa olmaz, haksız tahrik var deriz. Haksız tahrikte fiilimiz suçtur, sadece cezada indirim olabilir. Meşru müdafaada ise fiilimiz suç değildir.

Saldırı kavramı mutlaka fiziksel şiddet demek değil, savunmayı zorunlu kılan tehlikeler anlaşılmalıdır.

Sözlü saldırılar (hakaret) mevcut saldırı sayılmaz. Haksız tahrik olur.

Mütemadi suçlarda temadi devam ettiği sürece, hukuka aykırılık devam ettiği için meşru müdafaa hakkı vardır (bir odaya hapsedildiniz, 7 gün boyunca günde 3 defa dayak atılıyorsa bu süre içinde meşru müdafaa hakkınız vardır).

Sorularda ilk bakacağımız husus, mevcut bir saldırının olup olmadığıdır. Saldırı yoksa diğer koşulları incelemeye gerek yoktur.

Maddi olayı yorumlarken eğer kesin bir sonuca varamıyorsak “şüpheden sanık yararlanır, şüphe sanık lehine yorumlanır”.

❖ **Saldırı haksız olmalıdır.**

Olayda hukuka uygunluk nedeni varsa haksız saldırı yoktur. Örneğin meşru müdafaada bulunan kişinin saldırısı hukuka uygundur, meşru müdafaaya karşı meşru müdafaa olmaz.

Hukuka uygunluk nedeni var, fakat aşırıya kaçılmışsa haksız saldırıdan söz edilir, meşru müdafaa hakkı doğar. Saldırının hukuka aykırı olması yeterlidir, suç olması gerekmez.

Sadece insan fiilleri haksız olabilir. Hayvan saldırılarına veya doğa olaylarına karşı meşru müdafaa olmaz, zorunluluk halinden söz edilebilir. Bir hayvan sahibi tarafından saldırı amaçlı kullanılıyorsa saldırgan hayvan değil, hayvanın sahibidir.

Cezai sorumsuzluğu olan (milletvekilleri) veya isnat yeteneği olmayanların saldırısında meşru müdafaa olur. **Önemli olan fiilin hukuka aykırı olmasıdır.**

Karşıdaki kişinin saldırmasına **biz sebep olmuşsak** (karşıdaki kişiyi nasıl bir duruma soktuğumuza göre değişir);

- Karşı tarafı meşru müdafaa durumuna sokmuşsak artık biz meşru müdafaadan yararlanamayız.
- Karşı tarafı meşru müdafaa durumuna sokmayıp sadece haksız tahrikten yararlanmasına neden olmuşsak meşru müdafaa hakkımız devam eder.

Zina yapan eşini yakalayan kadının kocasına ateş etmesi meşru müdafaa değildir, çünkü saldırı yoktur, haksız tahrik durumu vardır. Çünkü zina suç değildir, boşanma sebebidir. Kadın ateş edecekken kocasının önce davranıp ateş etmesi meşru müdafaa'dır.

Bir kişi bir olayda hem meşru müdafaa'dan hem de haksız tahrikten faydalanamaz.

❖ **Saldırı bir hakka yönelmelidir.**

Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelik saldırı olmalıdır.

Kişi ortada bir saldırı yokken, saldırı var zannederek, kusuru da olmadan karşı tarafa saldırıya geçmişse, **mefruz meşru müdafaa** vardır. Kusurumuz varsa fiilimiz hukuka aykırı olur, meşru müdafaa'dan faydalanamayız.

Bu durum diğer hukuka uygunluk nedenleri için de geçerlidir. Kişi bir hukuka uygunluk nedeni var zannediyorsa ve kusuru da yoksa hukuka uygunluk nedeni varmış gibi yararlanır. Buna **mefruz hukuka uygunluk nedenleri** denir.

❖ **Savunma zorunlu olmalıdır.**

- Saldırının başka türlü bertaraf edilme imkânı olmamalıdır. Başka seçenekler varsa savunma zorunlu olmaz. Kişinin saldırgana zarar vermeden kurtulması mümkün değilse, savunmada zorunluluk şartı gerçekleşmiştir. Kaçmak fiilini değerlendirirken somut olaya bakacağız. Örneğin hamile kadın kaçamaz. Örneğin fail kaçtığına olacak muhtemel zarar, savunma yaparak olacak zarara eşit veya daha fazla olursa kaçmak zorunda değildir.

❖ **Savunma ile saldırı arasında oran olmalıdır.**

Buradaki oran araçlar arasındaki oran değil, savunulan değer ile ihlal edilen değerdir. Yargıtay tecavüz ile öldürme arasında oran olduğunu kabul ediyor. Hırsızlık ile hırsız öldürme oranlı değildir.

6. Zaruret hali

28 ARALIK 2016

TCK mad. 25/2: Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunma olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

Zaruret halinde tehlikeyi yaratan kişiye zarar verilmiyor, hiç ilgisi olmayan üçüncü kişiye zarar veriliyor. Bu yüzden hakkaniyet gereği, tazminat yükümlülüğü öngörülmüştür.

Zaruret halinden faydalanan kişinin üçüncü kişiye saldırısı haksız mıdır? Zaruret halinde üçüncü kişi için tehlike vardır, haksız saldırı yoktur.

Zaruret hali hukuka aykırılığı ortadan kaldırır, suçun oluşumunu engeller. Fiil hukuka uygundur. Ama zaruret halinde başkasına zarar verecek olan kişiye karşı meşru müdafaa da mümkündür.

FARKLAR	
MEŞRU MÜDAFAA	ZARURET HALİ
a. Saldırının kaynağı insandır.	a. Tehlikenin kaynağı her şey olabilir.
b. Tepki saldırıda bulunan kişiye gösterilir.	b. Tepki üçüncü kişiye gösterilir.
c. Tazminat yükümlülüğü yoktur.	c. Hakkaniyet gereği tazminat yükümlülüğü vardır.
d. Kişi saldırıya kendisi sebep olsa dahi meşru müdafaa hakkı kaybolmaz.	d. Kişinin tehlikeye bilerek sebebiyet vermemiş olması gerekir.
e.	e. Oran konusu daha katı değerlendirilir.
f.	f. Ağır tehlike olmalıdır.
g. Saldırının mutlak haksız olması gerekir.	g. Tehlikenin haklı/haksız olmasından söz edilmez.
h. Başkasının şahsına zarar verilir.	g. Başkasının şahsına, malına ya da başka bir değerine zarar verilebilir.

Şartları:

a. Tehlikeye ilişkin şartlar

1) Tehlike mevcut olmalıdır.

Gerçekleşmesi muhakkak veya yakın tehlike mevcut tehlike sayılır. Kaynağı önemli değildir.

2) Tehlike bir hakka yönelik olmalıdır.

Her türlü hak dâhil edilmiştir, ama sözlü saldırılar bu kapsamda değildir.

3) Ağır bir tehlike olmalıdır.

Tehlike, üçüncü kişinin zarar görmesini haklı gösterecek ağırlıkta olmalıdır.

4) Kişi tehlikeye bilerek neden olmamalıdır.

Tehlikeye kasıtlı veya bilinçli taksirle sebep olan kişi zaruret halinden faydalanamaz, taksirle sebep oluyorsa faydalanır. Failin tehlikeye bilerek neden olmasından söz edebilmek için, failin iradi hareketle tehlikeye neden olması yeterli değildir, aynı zamanda tehlikenin **öngörülmesi** ya da **istenmiş olması** da gerekir.

Kasıt: Kişi sonucu bilerek ve isteyerek gerçekleştirir. Zaruret halinden faydalanamaz.

Olası Kasıt: Kişi sonucu öngörüyor, önlem almak için bir şey yapmıyor, sonuca rıza gösteriyor, olursa olsun diyor. Zaruret halinden faydalanamaz.

Bilinçli (öngörülü) taksir: Kişi sonucu öngörüyor ama istemiyor. Zaruret halinden faydalanamaz.

Basit taksir: Kişi sonucu öngöremez. Zaruret halinden faydalanır.

b. Korunmaya ilişkin şartlar

1) Tehlikeden başka türlü korunma imkânı olmamalıdır.

Üçüncü kişiye zarar verilmedikçe bu tehlikenin savuşturulma imkânı yoksa zaruret hali vardır. Kaçma imkânı varsa kaçmalıdır.

2) Tehlikeye göğüs germe yükümlülüğü olmamalıdır.

Asker, itfaiyeci, gemi kaptanı, doktorların yükümlülükleri hukuki yükümlülüktür.

3) Zararlı davranışın tehlike ile orantılı olması gerekir.

Verilen zarar, tehdit edilen zarardan az veya eşit olmalıdır, daha çok olamaz. Örneğin anne ile cenin arasında tercih zorunluluğu olursa anne tercih edilir.

Zaruret halinde, üçüncü kişi lehine zaruret hali de mümkündür. Belli kişilerle (yakın akrabalar) veya kurtarılan varlığın feda edilenden üstün olduğu durumlarla sınırlandırılmalıdır. Zaruret hali genişletilmemelidir. Tesadüflere, şansa, kadere bırakılabilecek şeylere müdahale edilmemelidir.

HUKUKA UYGUNLUK NEDENLERİNDE AŞIRILIK VE HATA

TCK mad. 27: Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadar indirilerek hükmolunur. Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmişse faile ceza verilmez.

Fail sınırı kasıtlı aşarsa sonuçtan sorumlu olur. Suçu kanunda taksirli olarak düzenleniyorsa taksirli olarak sorumludur ama cezası azaltılır. Bütün suçların taksirli şekli cezalandırılmaz. Öldürmenin taksirli şekli vardır, ama hırsızlığın veya dolandırıcılığın taksirli şekli olmaz.

Hata: Ortada bir hukuka uygunluk nedeni bulunmamasına rağmen, failin hukuka uygunluk nedeni varmışçasına hareket etmesi halinde hata söz konusu olur.

a. Hukuki hata: Hukuk normunun bilinmemesi veya yanlış bilinmesi durumunda söz konusu olur. Kanunları bilmemek mazeret sayılamaz, hukuki hata **mazeret değildir**.

b. Fiili hata: Fiili hata durumunda kişinin hukuka uygunluk nedeninden yararlanıp yararlanmayacağı hatanın kusurlu olup olmadığına bağlıdır. Kişinin kusuru yoksa hukuka uygunluk nedeninden varmış gibi yararlanır. Kusuru varsa taksirli durumdan sorumlu olur.

TCK mad. 30: Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda **kaçınılmaz bir hataya** düşen kişi bu hatasından yararlanır.

Kaçınılmaz hata; elinden gelen her şeyi yapacak, taksirliyse, suçun taksirli şeklinden sorumlu olur.

Örnek pratik:

- Hidro elektrik santrali protestosu için aynı firmaya ait 4 otobüs ile yola çıkan 150 kişiyi güvenlik güçleri durduruyor. Polis ses bombası fırlatıyor, 7 kişi yaralanıyor, bütün otobüslerin camları kırılıyor. Güvenlik güçleri copla saldırınca korkan Ayşe otobüse dönmek istiyor, kargaşada Meral'i iterek yere düşürüyor. Hamile Meral bebeğini kaybediyor. Suç sayısı ve hukuka uygunluk nedenlerini inceleyelim.
Tipik fiil + hukuka aykırılık varsa suç oluşur. Gösteri hakkı bir suç değildir. 150 kişinin yola çıkması hukuka uygundur. Polisin ses bombası atması hukuka aykırıdır. Otobüsler tek firmaya ait, yani mağdur veya pasif süje aynı kişidir. Maddi konu 4 tanedir. Maddi konunun 1'den fazla olması pasif süjenin aynı olduğu durumda suç sayısını artırmaz. Burada tek bir mala zarar suçu vardır. Otobüsler farklı firmanın olsaydı suç sayısı artacaktı.
7 ayrı yaralama suçu var. 7 yaralama + 1 mala zarar verme = toplam 8 suç var.
Ayşe'nin Meral'i itmesinde zaruret hali var. Üçüncü kişiye zarar vermiş oluyor. Polisler karşılık verselerdi meşru müdafaa olurdu.